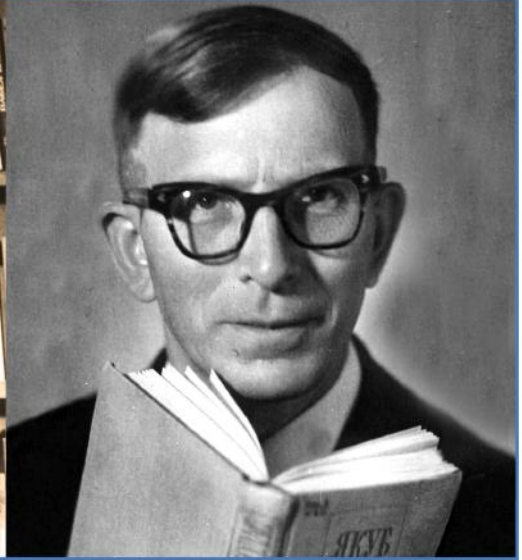

Сям'я Ласоўскіх і іх сябры ля роднай хаты, 2012 г.

Краязнаўца-падзвіжнік

*Міхаель
Ласоўскі*

Краязнаўца-падзвіжнік
Міхась Ласоўскі

Магілёў
«АмеліяПринт»
2013

УДК [02+908](476)+929Ласоўскі
ББК 78.33(4Бел)-8
К78

Складанне і агульная рэдакцыя
Віктара Арцем'ева

*Выказваю ад сэрца шчырую ўдзячнасць Міхасю Аляксеевічу
і Галіне Паўлаўне Ласоўскім, іх дочкам Таццяне і Людміле
за фінансавую падтрымку выдання кнігі.
А таксама шчыра ўдзячны Ірыне Заікінай, Святлане Казловай,
Вользе Станкевіч і Галіне Дзятлавай за дапамогу ў стварэнні
электроннага варыянту кнігі.*

Краязнаўца-падзвіжнік Міхась Ласоўскі / складанне і агульная рэдакцыя Віктара Арцем'ева. — Магілёў : АмеліяПринт, 2013. — 80 с.: іл.

ISBN 985-985-6891-26-0.

У зборніку змешчаны нарысы беларускіх пісьменнікаў — Віктара Карамазава, Аляксея Пысіна і Віктара Арцем'ева, прысвечаныя сучаснаму краязнаўцу Беларусі, франтавіку Міхасю Аляксеевічу Ласоўскаму, які амаль чатыры дзесяцігодзі шчыраваў на краязнаўчай ніве ў вёсцы Трасціно Хоцімскага раёна і сябраваў з многімі вядомымі паэтамі і празаікамі. Уключаны таксама ўрыўкі з 10 публікацый самога Ласоўскага, нататкі журналістаў Якава Рэзнікава і Святланы Бабровай, прадстаўнікоў роду Ласоўскіх — яго дачкі Людмілы і ўнучатай пляменніцы Міхася Ласоўскага Таццяны Сітнік.

Кніга прызначана бібліятэкарам, настаўнікам мовы і літаратуры, а яшчэ, увогуле, усім краязнаўцам.

УДК [02+908](476)+929Ласоўскі
ББК 78.33(4Бел)-8

ISBN 978-985-6891-26-0

© Арцем'еў В. І., складанне, 2013
© Афармленне. ПУП «АмеліяПринт». 2013

*Прысвячаю слаўнаму роду Ласоўскіх
і жыхарам вёскі Трасціно ды ўсёй зямлі Хоцімскай*

УСЁ ЯГОНАЕ ЖЫЦЦЁ — ПАДЗВІЖНІЦТВА

ПАДЗВІЖНИК — чалавек, які гераічна прыняў на сябе цяжкую працу, нягоды, пакуты дзеля дасягнення высокай мэты.

ПАДЗВІЖНІЦТВА — самаададанае дзейнасць, уласцівая падзвіжніку.

Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы. —
Мінск: Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2005. — С. 411.

Менавіта такім чалавекам з'яўляецца Міхась Аляксеевіч Ласоўскі, бібліятэкар з вёскі Трасціно, што на Хоцімшчыне — самым усходнім куточку зямлі нашай магілёўскай. Нарadzіўся ён 20 чэрвеня 1926 года ў сялянскай сям'і на хутары Ласоўшчына. Прадзеды, дзяды і бабулі, іх сын і дачка — бацькі Міхася — родам з беларускай шляхты, праваслаўнай веры. Бацька Аляксей Рыгоравіч і маці Аксіння Васільеўна працавалі ў трасцінскім калгасе «Наша жыццё». Чытайце пра іх у нататцы Таццяны Сітнік «Звесткі пра радавод Ласоўскіх».

У 1943 годзе, як толькі быў вызвалены Хоцімскі раён, у сямнаццаць гадоў Міхась служыць у Чырвонай Арміі, маючы адукацыю сямігодкі. У васьмнаццаць — сяржант-франтавік трэцяга батальёна, 18-га стралковага палка, 9-й Чырвонасцяжнай гвардзейскай стралковай дывізіі. Там жа служыў і паэт Аляксей Пысін. Яны сустрэнуцца пасля вайны ўжо і стануць сябрамі.

Мужна, па-геройску ваюе з ворагам гвардыі сяржант Ласоўскі. Не раз і не два вадзіў Міхась салдат у атаку на ворага. Як пазней напіша Пысін: «Сяржанты — маршалы атак». У Прыбалтыцы быў паранены, а залячыўшы

раны, ён зноў у страі. Перамогу сустрэў пад г. Ліепая на беразе Балтыйскага мора. Пасля вайны яшчэ шэсць гадоў служыць у арміі: выдатнік баевой і палітычнай падрыхтоўкі, камсамалец-актывіст, ваенкар армейскай газеты, уганараваны сфатаграфаванца ля палкавога армейскага сцяга. За ратныя подзвігі Міхась Ласоўскі ўзнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені, медалём «За перамогу над Германіяй у Вялікай Айчыннай вайне. 1941—1945», медалём Жукава, нагруднымі знакамі: «Гвардыя» (1944), «Выдатны артылерыст» (1945), «Франтавік» (2000) і шэрагам юбілейных медалёў.

Пасля васьмігадовай службы ў арміі бывалы салдат не бяжыць за доўгім рублём, а вяртаецца на малую радзіму да маці і ідзе на пярэдні край культурна-асветнай работы ў вёсцы. Нейкі час ён працуе ў хаце-чытальні, а з 1951 года — загадчыкам Трасцінскай сельскай бібліятэкі. Паступае вучыцца на чатыры гады ў Мінск на завочнае аддзяленне бібліятэчнага тэхнікума імя Пушкіна. Дзейнічае на двух франтах: абслугоўванне чытачоў і самаадукацыя. Хто вучыўся завочна, той знае кошт гэтых ведаў. Я не толькі вучыўся завочна пяць гадоў, а яшчэ потым і працаваў метадыстам завочнага аддзялення тэхнікума. Адчуў на сваёй скуры, што завочнае навучанне — радня падзвіжніцтву. Міхась Ласоўскі, скончыўшы тэхнікум з чырвоным дыпломам, не спыніўся. Без перадыху паступае вучыцца завочна на бібліятэчны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута імя Горкага. Ды вучыцца так, што на яго звяртаюць увагу ўсе выкладчыкі факультэта: кантрольныя і дыпломную работы бібліятэкара з Трасціно чытаюць на лекцыях студэнтам. І зноў — чырвоны дыплом.

Першае маё знаёмства з Ласоўскім адбылося летам 1953 года, калі я, малады яшчэ інспектар па бібліятэках абласнога аддзела культурна-асветных устаноў, прыехаў з Магілёва ў Хоцімск на семінар сельскіх культасветработнікаў раёна. Сярод выступоўцаў семінара ён выдзяляўся даволі прыметна. І мне закарцела пабачыць яго бібліятэку і чытачоў. У бібліятэцы, як і ў доме, быў армейскі парадак — усюды акуратна. Нават паленне дроў у павеці, нарыхтаванае на зіму, ляжала раўнохенька. Ласоўскі дакладна, як у рапарце камандзіру, адказвае на ўсе мае пытанні. Але на той час ён толькі пачаў вучыцца на бібліятэкара, а я меў ужо сярэдняю спецыяльную адукацыю і вышэйшую палітычную (скончыў вячэрні ўніверсітэт марксізму-ленінізму ў Мінску) ды яшчэ ў вайну ў парадку самаадукацыі перачытаў усе хрэстаматыі для філфака педінстытута (наш зяць Павел Ефіменка з Лёўкаўшчыны перавёз да нас сундук з кнігамі). А яшчэ меў я вопыт работы загадчыка Парыцкай раённай бібліятэкі ды пабываў у шэрагу лепшых сельскіх бібліятэк вобласці, нешта пераняў для сябе. Таму

заўважыў ў Трасцінскай бібліятэцы некаторыя хібы ў рабоце. Міхась Аляксеевіч нават і не падумаў апраўдвацца, як гэта імкнуліся зрабіць некаторыя яго калегі, а ўзяў аловак і стаў занатоўваць у тоўсты сшытак тое, што яму належала выправіць. Гэтая рыса характару ў ім мне спадабалася. А на развітанне ён выказаў мне просьбу паспрыяць, каб яму дазволілі перапісаць уноў інвентарныя кнігі фонду сельскай бібліятэкі, бо ў іх шмат закрэсліванняў і паправак ды яшчэ і почырк неахайны. Работа працаёмкая ды й дазвол патрэбен, бо гэта фінансавы дакумент. Сказаў яму, што няма карысці, бо памылкі і выпраўленні магчымы ў любога бібліятэкара. Але не паверыў ён мне. А як даказаць? І я, вярнуўшыся ў Магілёў, падрыхтаваў дазвол на пераінвентарызацыю кніжнага фонду Трасцінскай бібліятэкі, і маё кіраўніцтва зацвердзіла яго.

Да чарговага майго прыезду пераінвентарызацыя фонду была завершана. Папярэднія мае заўвагі былі ўлічаны, бібліятэка палепшыла сваю дзейнасць. Але яе загадчык радасці не выказаў, а павініўся перада мной. А яшчэ Міхась Аляксеевіч папрасіў параіць, якім чынам палепшыць абслугоўванне чытачоў. І я параіў. З таго часу і доўжыцца наша шчырае сяброўства, якому ўжо шэсцьдзесят гадоў.

Трэба сказаць, што Ласоўскі — гэта сялянскі самародак. Ён з адукацыяй сямігодкі, набываючы веды самастойна ад чытання кніг, часопісаў і газет, здолеў паказаць сябе таленавітым знаўцам кнігі, ваенкарам і селькарам. 18 мая 1952 года яго артыкул «Молодёжные вечера в нашем колхозе» друкуе газета Беларусі «Знамя юности», а меней як праз месяц ён ужо на старонках чэхаславацкай газеты «Млада фронта». Нататкі Ласоўскага аб прапагандзе кнігі друкуюць нашы рэспубліканскія газеты, а ў 1953 годзе — маскоўскі часопіс «Молодой колхозник». У 1954 годзе ў красавіцкім нумары часопіса «Молодой коммунист» з'яўляецца яго артыкул «Книга — наставник, помощник, друг». Дзяржаўная бібліятэка СССР імя У. І. Леніна ў 1956 годзе выдае практычны дапаможнік «Сельская библиотека» і ў ім рэкамендуе выкарыстаць гэты вопыт Трасцінскай бібліятэкі ўсім сельскім бібліятэкам краіны.

Калі Міхась Ласоўскі атрымаў у 1964 годзе дыплом Мінскага педінстытута, мы з радасцю адзначылі гэтую падзею. Тады ён сказаў мне:

— Віктар Іванавіч! Ты мне пастаянна дапамагаў усё вышэй і вышэй уздымаць планку вынікаў працы бібліятэкі. І я табе за гэта вельмі ўдзячны. Але цяпер у мяне дыплом і мне сорамна да цябе зноўку звяртацца за дапамогай. Паступай і ты вучыцца ў Мінскі педінстытут, бо ўсе накопленыя самаадукацыяй веды трэба ўкласці ў сістэму.

Гэтыя словы сябра і калегі сталі штуршком да майго рашэння і я паступіў, а ў 1969 годзе завочна скончыў бібліятэчны факультэт гэтага інстытута. Шэраг кантрольных і дыпломную работу я выканаў на базе вопыту Трасцінскай сельскай бібліятэкі. З іх і атрымаліся нарысы «Аб роднай вёсцы і яе людзях» і «З першай крынічкі», якія чытач знойдзе ў гэтым зборніку.

Міхась Ласоўскі з маладосці да сталага веку заўсёды ў клопатах, у пошуку, які заўжды завяршаецца поспехам. У Хоцімску яго ведае кожны жыхар і завуць яны яго: вучоны з Трасціно. Міхась цягавіты і працалюбівы мужык сялянскай закваскі. Хто блізка яго ведае, здзіўляецца — двухжыльны, не інакш, бо яшчэ цягне вялікі воз грамадскіх абавязкаў. Ён у акуларах, сярэдняга росту, хударлявы і стройны, крыху ссутулены ад армейскіх перагрузак і фізічнай працы ў вёсцы. З ясным поглядам вачэй і засяроджана-суровым тварам, але з інтэлігентнай гаворкай і постаццю. А ў дарозе з нязменным армейскім рэчавым мяшком за плячамі (тармазок і стос кніжак, ён іх прывозіў з паездак у розныя гарады для бібліятэкі, для сябе, а яшчэ па заказу настаўнікаў сярэдняй школы), на нагах ялавяы боты. Некаторыя гараджане дзівіліся, гледзячы на яго. А я ведаў, што ад Трасціно да чыгуначнай станцыі Камунары ажно паўсотні кіламетраў ды яшчэ з гакам прасёлачнага бальшака, па якому не кожны шафёр праедзе без прыгод. Часцей за ўсё Міхасю даводзілася па гразкай дарозе крочыць армейскай хадой увесь светавы дзень.

Да памяці аб мінулым Ласоўскі ставіцца як да святыні, добра ведаючы, што без мінулага няма будучыні. Трасцінцы расказалі мне аб такім здарэнні на мітынг пры адкрыцці помніка загінуўшым ратнікам сваёй і навакольных вёсак. Усё падрыхтавана ўжо. Франтавіку і краязнаўцу Ласоўскаму даюць спіс паўшых воінаў, каб яго агучыць. Ён бегла правёў вачамі адну, другую старонку і заўважыў, што некалькі імёнаў прапушчана. Нехта сказаў, што ўсіх і не абавязкова пералічваць, бо многа часу патрэбна. Міхась Аляксеевіч адказаў:

— А ў нас ніхто не забыты і нішто не забыта. У біліятэцы ёсць дакладны спіс, і я павінен з ім зверыць і дапоўніць.

Васкоўцы падтрымалі гэтую думку і цярпліва чакалі хвілін пятнаццаць. Ласоўскі вярнуўся з дапоўненым спісам і паймённа назваў кожнага загінуўшага ратніка. І людзі яму былі ўдзячныя.

А вось у кнігу «Памяць. Хоцімскі раён», на жаль, не ўнеслі прозвішчы дзясяткаў загінуўшых у вайну салдат, бо ў рэдкалегіі не было Ласоўскіх, каб зверыць тыя спісы.

Свой дом краязнаўца будаваў дзесяць гадоў. У сенцах парог высокі, і ён заместа ганак паклаў камень-валун. На гэты камень ступалі нагой, калі

ўваходзілі ў дом, Аркадзь Куляшоў, Аляксей Пысін, Пятро Прыходзька, Віктар Карамазоў, Іван Чыгрынаў, Аляксей Зарыцкі... і шэраг журналістаў. Гадоў праз пятнаццаць чарга дайшла і да ганак: былі зробленыя яны з дрэва. Ласоўскі камень не выкінуў, бо ён ужо рэліквія, па ім ступалі паважаныя пісьменнікі. Сёння той камень у вуглу двара ўзвышаецца ў акаймленні прыгожых кветак як памяць, як помнік слынным сябрам-пісьменнікам.

Многа хто заўважыў яшчэ адну рысу характару Ласоўскага. Ён ніколі ў працы не мітусіцца і ўсё робіць без спешкі. Ён кіруецца народнай мудрасцю: «Сем разоў адмерай, а адзін раз адрэж». Таму ў яго і на рабоце, як дома: усё акуратна і дагледжана. Гэтая рыса характару ў яго часам набліжаецца да грані педантызму, але ў абсурд ніколі не пераходзіць.

Для Трасціно Міхась Аляксеевіч чалавек унікальны: вучоны краязнаўца, які сабраў вялікі гістарычны матэрыял аб Трасціно ды і ўсёй зямлі хоцімскай з 1602 года да нашых дзён, і дэпутат сельскага савета трыццаць тры гады без перапынкаў. Яго ўключаюць ва ўсе камісіі, якія ўтвараюцца мясцовай уладай, ён актыўна ўдзельнічае ў шматлікіх грамадскіх аб'яднаннях і нясе моўчкі груз гэтых абавязкаў, як вернік крыж. Шкодзіла гэта працы ў бібліятэцы ці дапамагала?

— Дапамагае, ды яшчэ як! — заўсёды адказваў Міхась. — Нешта робіш для людзей і адначасова глыбей акунаешся ў іх праблемы, запыты, памкненні. Чытач яшчэ не прыйшоў у бібліятэку, а я нарыхтаваў ужо патрэбныя яму кнігі, дакументы. З іх дапамогай кожны чытач удасканальвае сваю прафесію, назапашвае веды.

Як вынік — расла прадукцыйнасць працы на саўгаснай ферме і ў сваім падвор'і, на збожжавай ніве, сяльчане мацнелі духам, а вучні паляпшалі свае веды і працягвалі вучобу ў сярэдніх і вышэйшых навучальных установах. Багата хто з трасцінцаў выйшаў у людзі. Ласоўскі, як і Гайдар, мае права сказаць: «Усё, што ў мяне ёсць лепшага — гэта салдацкае». У арміі гвардыі старшы сяржант атрымаў магутную загартоўку, якая трымаецца ў яго працы і ўчынках усё жыццё. Працоўныя заданні ён выконваў, як армейскі загад. Усё рабіў з толкам, з любоўю, якасна і прыгожа ды яшчэ з творчым падыходам.

Міхась Ласоўскі з тых людзей, якія маюць поўнае права сказаць: «Я гонар маю!» Ён не церпіць падхалімства і зазнайства, зайздрасці і фальшу, ляноты і неахайнасці ў працы. Ён чалавек слова і гэтага паграбуе ад іншых. Ягоны дэвіз — дэвіз гвардзейскага сяржанта: «Рабі разам са мной, рабі так, як я, рабі лепей за мяне!» А такое не ўсім даспадобы. Чалавек сумленны і шчыры, ён сваім калегам казаў тое, што бачыў. Нават у лепшай Дашкаўскай сельскай бібліятэцы, якая з'яўлялася ўдзельніцай Усесаюзнай выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі краіны, ён убачыў недахоп і мовіў:

— Усё тут добра, а яшчэ каб ля ганак паклалі ахапачак яловых лапак, было б аба што выцерці боты.

Неўзлюбіла за такую настырнасць лепшага бібліятэкара кіраўніцтва аддзела культуры Хоцімскага райвыканкама, бо ў Ласоўскага ў бібліятэцы 600 чытачоў і выдача кніг ім за год дайшла да 12 тысяч асобнікаў. Паспрабуй падцягну тых бібліятэкараў, у якіх удвая меней паказчыкі. Дый пра хібы ў рабоце аддзела культуры амаль на кожнай нарадзе напамінь. Спрабавалі нават вымовы даваць яму: не суй носа не ў сваё проса. А калі ягоны ўзрост дасягнуў 60 гадоў, справядзілі на пенсію. А колькі было б яшчэ знаходак, адкрыццяў!

Хваравіта перанёс Міхась пераход на так званы заслужаны адпачынак. Тым больш, што вёсцы Трасціно на новую бібліятэкарку не надта пашэнціла. З лістоў Ласоўскага даведаўся я, што яна стала наводзіць рэвізію ў сабраных краязнаўчых матэрыялах і пэўную частку іх, нават лісты пісьменнікаў, выкінула на сметнік (краязнаўца з гэтай нагоды перанес моцнв стрэс). А потым пачала дзяліцца вопытам краязнаўства, накопленым Ласоўскім, ад свайго імя. Спатрэбілася дапамога метадыстаў абласной бібліятэкі, каб аднавіць справядлівасць. Але загінуўшыя дакументы ўжо не вернеш. Сумна, што гэтымі лістамі пісьменнікаў нешта не зацікавіліся ні краязнаўчыя, ні літаратурныя музеі, як мясцовыя, так і сталічныя. Складваецца ўражанне, што яны ім таксама не патрэбныя.

Добра ведаю, што ў Магілёўскай вобласці ды й ва ўсёй рэспубліцы лепшага, чым Ласоўскі, бібліятэкара не было. Дый сёння няма. Гэта выдатны асветнік, педагог, краязнаўца і летапісец. Аляксей Пысін, Аркадзь Куляшоў, Пятро Прыходзька бачылі ў ім Заслужанага работніка культуры, краязнаўцу ад Бога. Шкада, што ў Хоцімску з гэтай думкай не палічыліся.

Аб сяброўстве пісьменнікаў-землякоў з Ласоўскім варта сказаць асобна. Відаць, ніхто з бібліятэкараў краіны не быў абласканы такой увагай і блізкасцю літаратараў. У Трасціно прыезджалі, ды й па некалькі разоў, Аркадзь Куляшоў, Аляксей Пысін, Пятро Прыходзька, Віктар Карамзаў, Іван Чыгрынаў, Аляксей Зарыцкі... І не толькі для гамонкі.

Віктар Карамзаў зрабіў нарыс «Пахлі лугі някошання», які надрукавала газета «ЛіМ» 30 ліпеня 1971 года. Летась ён унёс папраўкі і чытач знойдзе яго на старонках гэтага зборніка.

Аляксей Пысін прысвяціў Міхасю нарыс «Дзень добры, аднапалчанін!» Газета «ЛіМ» надрукавала яго 8 мая 1974 года. Ён таксама ўключаны ў зборнік.

Аркадзь Куляшоў, высока ацаніўшы станоўчыя вынікі дзейнасці трасцінскага самародка, сказаў:

— У будучым такую карысную работу будучь рабіць усе бібліятэкі нашай рэспублікі.

А ўбачыўшы цеснату кутка, у якім месцілася бібліятэка, як дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, звярнуўся да кіраўнікоў сельскага савета:

— Абмяркуйце пытанне аб будаўніцтве памяшкання бібліятэкі і дашліце сваё хаданіцтва на маё імя. Я паспытаю дапамагчы, каб і ў вашай вёсцы бібліятэка была размешчана ў добрым памяшканні.

Так для бібліятэкі ў Трасціно быў адбудаваны зборнашчытавы дом, абліцаваны сілікатнай цэглай, з вадзяным атапленнем і лямпамі дзённага асвятлення. Было зроблена так, як гэтага хацеў паэт-зямляк. Міхась Аляксеевіч на некалькі месяцаў зрабіўся не толькі бібліятэкарам, а яшчэ цесляром і мулярам, прыпыніўшы будаўніцтва ўласнага дома.

Трэба сказаць, што бацька яго, Аляксей Рыгоровіч, быў выдатным чырвонадрэўшчыкам і сваё майстэрства ён перадаў сынам. А маці, Аксіння Васільеўна, усім сваім дзецям унушыла, што шлях у жыццё — гэта праца, і не проста праца, а з толкам, з любоўю, якасная і прыгожая. Бацькоўскія наказы для Міхася сталі як заповіт, як святыня.

Іван Чыгрынаў некалькі гадоў запар наведваўся ў Трасціно, каб назапасіць матэрыялу для рамана «Апраўданне крыві». На старонках рамана мы чытаем аб Трасціно і аб прыродзе яго наваколя, хаця падзеі адбываюцца ў іншых мясцінах. Чытачам прыглынуўся рэцэпт салення рыжыкаў героем рамана Зазыбам. Дык вось, рэцэпт гэты Іван Гаўрылавіч зведаў на бяседзе за сталом у доме Ласоўскага, калі гаспадар убачыў, што ён азартны грыбнік. Ён і траўнік хваткі, але на лузе датошна выпытваў Міхася час ад часу:

— А як гэтая раслінка завецца? І тут жа у свой сшытачак чыркне занатоўку. А яшчэ цікавіўся, якая раслінка як пад ветрыкам калыхаецца.

Аляксей Пысін глыбока паважаў Ласоўскага як салдата, як кніжніка і як чалавека. Калі Міхась Аляксеевіч прыязджаў ў Магілёў, найчасцей гэта было, калі ў бібліятэчным тэхнікуме вучылася яго дачка Таццяна, тады і Пысін прыходзіў да мяне і мы ўтрох вялі гамонку. Вынікам тых сустрэч і былі згаданы вышэй нарыс паэта і шэраг маіх нататак у газеты.

Віктар Карамазай з Міхасём (ён яго заве Міхалам) сябрае і па сённяшні дзень: дасылае яму лісты і свае кніжкі з аўтографамі.

Яшчэ з маладосці Ласоўскі ўзяў кнігу сваім памочнікам у паўсядзённым жыцці, у сваім святым абавязку выходзіць чалавека прыгожага, гордага і па-горкаўску вялікага. Як прызнаўся аднаго разу: «Формулай майго

жыцця сталі правераныя практыкай жыцця мудрая словы: калі хочаш валодаць душамі сваіх вяскоўцаў, як выхавецель, аддай ім сваю душу. Таму ўсю крынічку сваёй душы я аддаваў моладзі, сваім вяскоўцам». Людзі яго за гэта помняць, глыбока паважаюць і выказваюць словы ўдзячнасці. Яны багата лістоў дасылаюць яму ў юбілейныя даты. Сведчаннем таму з'яўляецца ліст былога чытача бібліятэкі Галіны Анішчанка-Тулупавай — ён змешчаны ў зборніку.

Усе 60 гадоў свайго сяброўства мы, апроч не заўсёды частых сустрэч, ліставаліся. Аднаго разу ён у лісце зрабіў такую прыпіску: «Магчыма, усё, што добрага зрабіў у Трасцінскай сельскай бібліятэцы як кніжнік і краязнаўца, я не змог бы зрабіць без надзейнай дапамогі сваёй палавінкі — жонкі Галіны Паўлаўны, выдатніцы народнай асветы, дэлегата 6-га з'езду настаўнікаў рэспублікі. Аказвалі нам дапамогу і нашы дзве дачкі — Людміла і Таццяна. На падвор'і мы трымалі толькі дзясятка кур і аднаго парсючка. На іншае ў нас не было ад службы вольнай хвіліны. Толькі пазней, як сталі пенсіянерамі, завялі карову. А ў апошнія гады, калі жонцы і сабе спатрэбіўся дагляд дачок (яны адна з Чаркас, а другая з Віцебска прыязджаюць па чарзе), карову памянjalі на казу».

На ратным полі гвардыі сяржант Ласоўскі здзейсніў подзвігі, а на кніжнай ніве стаў падзвіжнікам. А гэтыя ж словы маюць адзін карань. Калі ішоў у атаку на ворага, успамінаў Бога, хаця і быў камсамольскім атэістам, бо сялянскае выхаванне бацькоў, якія цвёрда трымаліся праваслаўнай веры, перасіліла атэізм. А пазней, асэнсаваўшы шматлікія падзеі жыцця, ён ужо доўгі час і сам цвёрда трымаецца Святой праваслаўнай веры, якую мелі яго дзяды і прадзеды. Міхась у сваёй працы і ў жыцці моцна трымаўся і трымаецца запеветаў заступніка нашага Ісуса Хрыста. Таму ён моцны духам, таму заўсёды дасягае пастаўленай мэты. Пакуль не перанёс інсультаў, наведваўся ў Божы храм у Хоцімску на царкоўныя службы, а пасля іх меў нярэдка гутарку з бацюшкам Кірылам, які таксама вялікі аматар краязнаўства. Ды пасля цяжкай хваробы Міхась ужо не можа пакінуць родную хату і святар сам наведваецца ў Трасціно, каб змог вернік прайсці чын пакаяння і прычасціцца. Дый пагутарыць ім абодвум кожны раз ёсць аб чым.

За сваё доўгае жыццё Ласоўскі паспеў збудаваць дом, які добра глядзіцца ад рэчкі Трасцінка, ранейшым часам ён быў узорам для сяльчан. Пасадзіў не толькі сад, а яшчэ і прыгожую алею белых бяроз. У абедзвюх дачок шчаслівыя сем'і. Выраслі ўжо ўнучкі — Таццяна, Ганна і Людміла, дзве праўнучкі — Анастасія і Соф'я. Мара дзедка — дачакацца праўнука.

Міхась Аляксеевіч усё рабіў так, каб вяскоўцы гэта ўбачылі і пазаздросцілі чыстым помыслам ды самі зрабілі яшчэ лепш за яго. У вёсцы збудаваны ўжо новыя, яшчэ лепшыя дамы, пасаджана некалькі

бярозавых алей, а камп'ютар яшчэ не адвучыў трасцінцаў чытаць класіку. І ў гэтым яго заслуга.

У Міхася тры браты загінулі на фронце, і мае пайшлі з жыцця. Таму мы з ім пабраталіся і яшчэ цясней вядзём дружбу. Асабліва блізкі ён мне сваёй духоўнасцю. Я ганаруся, што ў мяне ёсць названы брат — крязнаўца-падзвіжнік, высокаадукаваны інтэлігент, чалавек з чыстым сумленнем і высокароднай душой.

У зборніку чытач знойдзе яшчэ нататкі журналістаў Якава Рэзнікава і Святланы Бабровай, дачкі Міхася Людмілы. Сюды ўключаны таксама ўрыўкі з дзесяці публікацый самога Ласоўскага. У іх, як і ў нарысах, удумлівы чытач пры жаданні знойдзе згусткі залацінак вопыту крязнаўчай працы і парады, якія падкажуць як арыентавацца ў жыцці, а малады яшчэ ўбачыць, як рабіць сваю біяграфію.

Што ж — наперад! Чытайце пра крязнаўцу з Божай іскрай!

Віктар АРЦЕМ'ЕЎ
Сакавік — чэрвень 2013 г.

Сучасны беларускі краязнаўца Міхась Ласоўскі

Віктар КАРАМАЗАЎ

ПАХЛІ НЯКОШАНЫЯ ЛУГІ

На абласной нарадзе бібліятэчных работнікаў у Магілёве размова ішла пра тое, як чытачу выбраць патрэбную яму кнігу і як яму ў гэтым пасабляе бібліятэкар. Да трыбуны нарады падняўся Міхал Аляксеевіч Ласоўскі і адразу пачаў на памяць чытаць з «Новай зямлі» Якуба Коласа тое месца, дзе дзядзька Антось выбірае касу:

І паглядзець было цікава,
Як дзядзька шчыра і ласкава
Касу на рынку выбірае!
Як іх ён спроб там не ўжывае!

Глянуў у залу: ціша і ўвага — ніхто не разумее, пры чым тут дзядзька Антось і каса? Павёў далей:

Спяраша агледзіць яе пільна.
З усіх бакоў глядзіць прыхільна
І паступова, па парадку,
Як на насок так і на пятку
І на кляймо, на шыйку тую;
Глядзіць мінуту і другую.
Ды для касы гэтага мала:
Спрабуе кіпцем яе джала
І спробу зробіць над абухам,
Тады паверка йдзе ўжо вухам.
Ці добра звоніць коска гэта, —
У дзядзькі тут свая прымета...
Сакрэт знаў дзядзька ў гэтай штуцы:
Каса павінна адгукнуцца...

Прачытаўшы, пайшоў садзіцца на сваё месца. Праўда, яшчэ паспеў дадаць:

— Вось гэтак і нам трэба любіць і падбіраць кнігу. Будзем вучыцца ў дзядзькі Антося.

Мінула колькі гадоў. Тое выступленне вясковага бібліятэкара на нарадзе я не забыў і аднойчы яно прывяло мяне на Хоцімшчыну ў вёску Трасціно.

Прыехаў я туды ў дождж, і быў ён мне зусім недарэчы: мокры шлях, мокрая лугі, мокрая ганкі і стрэхі, грязь, каўзата, сам увесь мокры — а хочацца абысці прыгожыя мясціны з векавечнымі курганамі, старажытны парк, рэчкі, якіх тут аказалася ажно тры — Бесядзь, Маланка ды Трасцінка. Нарэшце дождж суняўся. Мы з Міхамам выйшлі за вёску ўзбочынай, дзе не вельмі гразка, падаліся да колішняга млына, да плаціны, каб адтуль паглядзець на суседняе селішча з дзіўнай і цёплай колішняй назваю Мужычок, цяпер — Азёрнае. Селішчаў тут шмат, і ўсе збіліся ў адно гняздо, нібыта разам, у адной сям’і, шукалі сілы і цяпла, сваё дабро. Збіліся даўно, калі і назвы мелі не гэтакія як цяпер даюць, а тыя, што пра вёску адразу ўсё гаварылі: Каравенец, Мужычок, Ціхань, Галееўка. Паны з мужыкоў смяяліся: «Голенькі, каравенькі, ціхенькі наш мужычок». Тут, над гэтакімі мужычкамі, і паноў было шмат: ліпавыя абсады напаміналі пра іх маёнткі.

Часы змянілі і аблічча гэтых мясцін. Ужо стаялі тут большыя ды святлейшыя хаты, ў ліпавых абсадах грэліся не панскія маёнткі, а сельскі клуб, школа дзесяцігодка, цэнтральная сядзіба саўгаса «Трасціно» з дамамі ў два паверхі, дзіцячым садам. І толькі курганы за вёскаю нагадвалі старыя часы.

Курганы, курганы, курганы...

Іх вельмі многа ў поймае Бесядзі. Па мокрай траве мы падымаліся на ўзгорак, і мокрая, блішчастыя пад нясмелым вечаровым сонцам курганы вырасталі неяк раптоўна адзін за адным. Міхал Аляксеевіч вывеў на прыгожую і нечым суровую мясціну паміж курганя, дзе год назад Магілёўскі драматычны тэатр паказваў спектакль па п’есе Івана Ісачанкі «Мурын бор».

— Сівалічна? Сцэна паміж старажытных курганоў, а на сцэне паўстанец Васіль Вашчыла. Ён і родам быў з гэтых мясцін. Тут і цяпер шмат прозвішчаў Вашчыліны. Вашчыліны нашчадкі? Асабліва іх шмат у Мужычку...

Тут трэба было спыніцца, пастаяць, падумаць. Адчуць подых вечнасці. І праўду слоў Ласоўскага.

Як кожны год і сотні гадоў назад крычыць з мокрых кустоў перапёлка. Сонца за Бесяддзю садзіцца ў мокрую траву. Мякка і салодка пахнуць някошаныя лугі.

Вечаровая ціхата наводзіць на новыя ды новыя ўспаміны.

— Адноўчы капаў склеп і выкапаў каменную сякеру часоў неаліту. Паказаў суседу, старому Харытону Раманенку. А ён мне адразу раскажаў легенду пра тое, як тут даўным-даўно жылі людзі, як яшчэ да рэвалюцыі нашы курганы даследавалі археолагі, адшукалі каштоўныя рэчы і пра тое пісалі ў тоўстай кнізе, якую ён бачыў.

Міхал Аляксеевіч пачаў шукаць тую «тоўстую кнігу». Вывучаючы краязнаўчую бібліяграфію, ён звярнуў увагу на артыкул аб Магілёўшчыне ў часопісе «Наш край», які і дапамог адшукаць «Записки Одесского общества истории и древностей», том XXXI, выданне 1913 года. Там аказаўся артыкул сапраўднага члена імператарскага таварыства гісторыі і старажытнасцей М. Шкадышака «Славянский могильник в Могилевской губернии». Вучоны адносіў курганы да XI—XIX стагоддзяў, вызначаў іх як месцы пахаванняў крывічоў і даваў падрабязныя апісанні знаходак, адкапаных разам са шкілетамі продкаў.

Я не забыўся, захоплены цікавымі гістарычнымі звесткамі, што апавядаю пра вясковага бібліятэкара. У Трасціно ён не толькі загадае бібліятэкаю, выхоўвае ў вясковых людзей любоў да кнігі, але яшчэ і краязнаўца, даследчык яе гісторыі. Больш за тое : ён упэўнены, што бібліятэкар, які працуе з кнігаю і яе чытачом, не можа не быць краязнаўцам. Веданне роднага краю, яго гісторыі заўсёды крынічыць любоўю да кнігі.

Не, я не забыўся, што сустрэўся з бібліятэкарам, цікавым кніжнікам. А калі б і забыўся раптам, дык ён мяне да гэтай думкі вярнуў хоць бы і тым, што ў гісторыю свайго краю кожны раз ідзе поруч з пісьменнікамі-землякамі, заглядаючы ў іх мастацкія творы, успамінаючы адтуль вобразы, падзеі, дэталі. Імі падмацоўваючы свае гістарычныя пошукі, веды. Ён выдатна ведае творчасць Аляксея Зарыцкага, Аляксея Пысіна, Івана Чыгрынава, Пятра Прыходзькі, Івана Новікава. Спыніліся каля яшчэ аднаго кургана — прыгадаў «Вясёлыя небылічкі» паэта Івана Бурсава, а следам успомніў, як заглянуў

у дзіцячую бібліятэку суседняга Клімавіцкага раёна, як пацікавіўся там, ці аформілі суседзі-калегі заказ на новую кнігу паэзіі Бурсава, як здзівіўся таму, што пачуў ад калег: «А ці мала паэтаў, хіба ўсе кнігі набудзеш?» — «Дык жа гэта ваш паэт, ваш зямляк, клімаўчанін?...» Апраўдваюцца: «Дык мы гэтага не ведалі...»

Ласоўскі змрочна задумваецца:

— Вось што атрымоўваецца, калі ў бібліятэцы не ведаюць гісторыі свайго краю... Прыгадвае радкі з верша Івана Бурсава:

Был густым листопад
В октябре сорок третьего года.
Листья пахли тротилом
И гарью несло от воды.
И лежала в грязи
Необученная пехота,
И лоснились от грязи
Домашнего кроя порты...

Прачытаўшы гэты верш, які ведае на памяць, Міхал Алексеевіч заўсёды хвалюецца, быццам кожнае слова тут — пра яго. І пра яго. Пра яго аднагодкаў, якія ў сорок першым, як пачалася вайна, крыху не дараслі да вайскавай прысягі, засталіся ў сваіх вёсках, зведалі ўсе жахі фашысцкай акупацыі, але ў сорок трэцім, калі фронт зноў падкаціўся пад вёску, у тых сялянскіх, хатняга крою палатняных партах ці портках, неабучаныя, без вайсковага вопыту, апынуліся ў яго першых акопах, пад знішчальным варожым агнём.

— З таго самага дамацканага палатна, што і порткі, у мяне тады была яшчэ паходная торбачка. А мой першы вайсковы акуп быў пад Прапойскам. Жорсткія былі там баі. Ды... Гэта ўсё — у вершах Аляксея Пысіна. Салдацкі лёс у нас з ім быў адзін...

Чуў гэта я пра яго ад людзей шмат разоў: прапагандыст беларускай кнігі. Чуў — верыў. Бо казалі гэтак сур'ёзныя людзі. А як пабыў з ім у ягонай хаце, у вёсцы, як пахадзіў з ім па тым лузе між курганоў ды паслухаў, вера мая ў тое слова «прапагандыст» пабягала. Не пачуў я ад яго ніякай прапаганды. Так, усё так: ён мудра, плённа вырошчвае ў людзях любоў да кнігі, ахвоту яе чытаць, уменне ёю карыстацца, усё тое — не прапаганда, усё тое — свая любоў да кнігі, сваё з ёю жыццё, якія ў той любові ды мудрасці выхоўваюць іншых. Тое мне падказалі і яшчэ два маленькіх успаміны Міхала Ласоўскага.

Першы:

— Малым я быў вельмі хваравіты. Адночы ляжаў з запаленнем лёгкіх. Вясковы фельчар сядзеў ля ложка сумны. І яшчэ былі каля мяне людзі. Ён ім сказаў: «Не выжыве», — і пайшоў. Зайшоў у хату Іван, старэйшы брат. Ён толькі прыехаў з Хоцімска, прывёз мне кнігу — казку «Два маразы» ў апрацоўцы Якуба Коласа. Падсеў і пачаў чытаць. Быў позні вечар. Я слухаў, глядзеў на акно і бачыў яго ў ружовым, нібы ў сонечную раніцу, святле. Тыя казкі прынеслі мне такую радасць, што хвароба ад мяне адступіла, і я пачаў папраўляцца.

І ўспамін другі:

— Вайна скончылася. Я вярнуўся з арміі ў сваю вёску. А тут усё разбурана, ні хлеба, ні заробкаў. Маці бядуе, у мяне ніякай няма спецыяльнасці, вучыўся ды не выўчыўся за вайною. Куды падацца, што рабіць? Надумаўся ехаць у Закаўказзе, дзе адбываў вайсковую службу пасля вайны. Пакуль рабіў дакументы, узяў у бібліятэцы кнігу Івана Шамякіна «Глыбокая плынь». Пачаў чытаць і захапіўся. Дайшоў да старонкі, дзе герой твора Карп Маеўскі «...папляваў у далоні, глыбока капнуў рыдлёўкай старое вогнішча, адкінуў зямлю ўбок і сказаў:

— Ну, дзеці, будзем будавацца».

І сціснулася ў былога салдата сэрца. Балюча адчуў раптам, як будзе пакідаць родны кут пасля доўгай мары аб сустрэчы з ім. Адчуў, што не зможа ён пакінуць родную вёску другі раз, змяняць яе на іншы край, хай сабе і прыгожы, і багаты.

Як магло гэтак здарыцца, каб у рашаючую хвіліну, калі чалавек мог зрабіць цяжкую памылку, калі шмат мог згубіць, магчыма, — вельмі шмат, штосьці галоўнае, каб якраз тады да яго прыйшла кніга і падказала, як і што трэба рабіць, і павяла з блытанай сцяжыны на свой непамылковы шлях, і тым уратавала? Гэта — шчаслівы выпадак ці нешта большае — прадвызначанае? Ласоўскі перакананы — не, не выпадак, наканаванне, але тады, як рух да яго ўзаемны. Не кожны чалавек у цяжкую хвіліну шукае ратунку ў кнізе, і не кожная кніга падкажа той ратунак. Нават цікавая, разумная кніга свая па духу, па мове, усім ладам сваім — свая.

Раніцай зноў імжыў дождж-грыбасей. У саўгасным садзе на продаж выбіралі трускаўкі. Сюды, у Трасціно, па іх ехалі з усяго Хоцімскага раёна, нават з суседніх раёнаў: ягадзі гаспадарка славілася далёка.

З Ласоўскім мы і ў той дзень гаварылі аб усім, чым жыву ён, чым жылі ўсе тутэйшыя людзі, аб высокім і аб будзённым, я нават і забыўся, што прыехаў сюды не ў госці, не з нейкай іншай нагоды, а па нарыс пра вясковага бібліятэкара, ды і ён пра тое, здаецца, не ведаў, бо я не казаў. Мы гаварылі з ім пра вайну, як яна прайшла па гэтай зямлі, пра саўгасную гаспадарку, чым тут жывуць людзі, пра гісторыю Трасціно, яе сялян, тутэйшую школу, лясы, лугі, рэчкі, якое тут у прыродзе багацце, ну і, вядома, пра літаратуру, пра кнігі. Потым у Міхала Аляксеевіча пачынаўся працоўны дзень, і мы з ім пайшлі ў бібліятэку. Адразу туды пачалі прыходзіць і чытачы. Яны неслі з сабою водар лугоў, лесу, трускавак, размову аб усім гэтым і аб школе, вёсцы, машынах, прафесіях. Бібліятэкар і яго чытачы адразу апынуліся у адным коле клопатаў, размова пра кнігі і была перасыпаная тымі клопатамі, і ўсё гэта было натуральным жыццём, і натуральнай у тых клопатах была размова пра кнігі.

Маладыя хлопцы выбіралі сабе на паліцах кнігі. Ласоўскі гаварыў у той час са мною, але і на хлопцаў паглядаў, нібыта ім штосьці падказваў. Можна, тое што раптам як і да іх сказаў:

— Чытача трэба выходзіць, асабліва маладога, перадаваць яму сваё адчуванне кнігі. — Задумаўся. Успомніў: — У Клімавіцкім раёне, у Лазовіцах, адзін час рабіла цікавая бібліятэкарка. Калі чытачы не ішлі ў бібліятэку, яна складала кнігі ў мех і сама несла іх па хатах. І што вы думаеце? У кожнай хаце знаходзіла чытачоў. На кожным стане з’явіліся кнігі. І бібліятэка славілася — людзі чытаюць. Але тая жанчына з’ехала з вёскі. На яе месца прыйшла іншая жанчына. Была ўпэўненая, што працаваць ёй тут будзе лёгка, бо людзі чытаюць. Але што з імі сталася: не ідуць людзі ў бібліятэку. Куды дзеліся чытачы? А іх і не было. Хоць кнігі ішлі ў кожную хату, але іх там не чыталі — любові да кнігі не было. Яны па хатах проста адлежаліся.

Ласоўскі чытача выходзіць. Ён перакананы, што ўсё прыгожае, што акружае чалавека, можна адкрыць родная літаратура, родная мова, але гэтае адчуванне чалавеку трэба прывіваць з маленства. Бярэ ў руку «Дударыкі» Васіля Віткі і кажа: «Мець дзве ці тры гэтыя кнігі ў бібліятэцы — мала, гэта ўсё роўна, што абкрадаць чытача, трэба іх мець дзесяць, не менш, і я заказваю дзесяць, каб можна было сабраць вакол сябе дзяцей, кожнаму даць у рукі па кнізе і толькі тады весці аб ёй размову». «Я даўно заўважыў, — казаў далей

Міхал Алексеевіч, — што калі не прывіць любоў да роднай мовы і літаратуры чытачу чалавеку ў маленстве, то пазней, калі ён вырасце, зрабіць гэта ўжо цяжка».

— Прымушаюць весці картатэку профілю чытачоў. А мне яна навошта? Сорак пяць гадоў жыву ў Трасціно, з іх дваццаць тут бібліятэкарам. Кожны чытач – мой выхаванец. Кожнага ведаю навывлёт. Дык навошта мне той профіль? Фармальнасць?

Справа не ў адным профілі. Ласоўскі гэтакі ва ўсім: супраць работы, якая нічога не дае ні розуму, ні сэрцу, ён супраць шаблону, агульных рэкамендацый, фармалізму. Ва ўсім ідзе ад уласнага вопыту, ад мясцовых умоў, ад чытача. Што скажа чытач? Што хоча чытач?

Ёсць у яго суседка Софа Рыгораўна Раманенка. Працаўніца ад душы: і ў саўгасе, і ў сваёй хаце, у сваім двары. А на кнігу няма часу. Бібліятэкар не ўгаворваў: гэтакая справа — сілком да кнігі не прывяжаш. Мог, вядома, сунуць ёй у рукі кнігу: нясі, Софа Рыгораўна, чытай — быў бы ў справядачы яшчэ адзін кніжнік. Ды не хацеў гэтак рабіць, як тая лазовіцкая «народніца». Проста прыглядаўся да суседкі — і момант улучыў. Заўважыў аднойчы, з якою радасцю суседка глядзела тэлевізійны фільм па «Трывожным шчасці» Шамякіна. Спытаў: «Спадабаўся фільм?» «Ого, цікавы». Сказаў: «А гэтае ж кіно, зробленае па кнізе, і ў нас ёсць гэтая кніга — пачытаеце? Там і выпісана больш чаго, як у фільме, і цікавей». Суседка сама прыйшла тады ў бібліятэку па кнігу. Прачытала — папрасіла даць ёй яшчэ што-небудзь пачытаць гэтага пісьменніка. Пасля перачытала ўсяго Шамякіна.

— І яшчэ адзін бок нашай працы адкрыўся мне тады ў гісторыі з Софай Рыгораўнай. Які? А што тэлевізар, кіно — нашы памочнікі, а не наадварот, як іншыя думаюць. Спіхваюць свае бібліятэчныя недаробкі на экран: маўляў, гэта ён адбівае чалавека ад кнігі. Не. Не так гэта. Паказаў гэта і шолахаўскі «Ціхі Дон».

Так, не чыталі ў вёсцы гэты выдатны раман. А паглядзелі кінафільм — з рук у рукі пайшла кніга. Дзесяць асобнікаў набыў Ласоўскі — усе ўшчэнт зачыталі. Не хіліліся вельмі і да паэзіі. Міхал Аляксеевіч пачаў выкарыстоўваць тэлевізійныя паэтычныя перадачы — пайшлі па руках і паэтычныя кнігі. Бібліятэкар пачаў уважліва сачыць за тэлевізійнымі праграмамі, да літаратурных перадач сам рыхтуецца і чытача рыхтуе. Загадзя. Заўсёды цікавіцца, над якім

творах працуе любімы пісьменнік, у якім часопісе твор будзе друкавацца, калі выйдзе асобным выданнем. Тут яго першая ўвага да пісьменнікаў-землякоў. Даўно чакае трэцюю кнігу палескай хронікі Івана Мележа і перажывае: «Нешта доўга піша...» І тым, чым ён жыве, жыве яго чытач. Уплыў тут узаемны: то ён на чытача ўплывае, то чытач — на яго, яму штосьці падкажа.

— Не магу бачыць, — прызнаецца ён, — як часам бібліятэкі спісваюць дублетную літаратуру. Як у бібліятэцы больш за дзве аднолькавыя кнігі, дык ужо і дублетная, лішняя. І як гэтым спісаннем абкрадваюць чытача.

Думка — ад назіранняў у рабоце. Ласоўскі даўно пераканаўся, што на двух асобніках кнігі масавую работу з чытачом не наладзіш. Каб атрымалася цікавая канферэнцыя, абмен думкамі, трэба мець дзесяць, дваццаць, а то і болей асобнікаў, бо цікавая размова адбываецца тады, калі на дзесяць выступаючых кнігу прачытае пяцьдзясят чалавек, калі ўсе яе чытаюць адначасова — ва ўсіх уражанні аднолькава свежыя. Бібліятэкар шчыра дзівіцца, як можна ў школе на ўроку весці размову аб мастацкім творы пісьменніка, не паклаўшы гэты твор на кожную парту, перад кожным вучнем? Ён дамагаецца самых актыўных адносін чалавека да кнігі, калі вядзе аб ёй размову, а іначай, кажа, размову лепш не пачынаць.

Не раз бывала, што і яму даводзілася наладжваць канферэнцыю чытачоў, маючы на бібліятэчнай паліцы ўсяго тры-пяць асобнікаў кнігі. Але тады ішоў ці ехаў па суседніх бібліятэках. Гэтак рыхтавалася канферэнцыя па кнізе Івана Новікава «Дарогі скрыжваліся ў Мінску». Дзесяці сваіх падалося мала — дзесяць кніг прынёс яшчэ ад суседзяў, і размова адбылася цікавая.

Перад сваім ад'ездам з Трасціно я яшчэ раз заглянуў у бібліятэку. Міхал Аляксеевіч паказаў мне дзясятка вялікіх новых альбомаў у прыгожых чырвоных вокладках, падобныя на дзесяць тамоў аднаго вялікага рамана. На кожным — залатое ціценне: «Крыніца культуры». Пакуль што пад вокладкамі чыстыя белыя аркушы, але неўзабаве тут будзе напісана гісторыя Трасцінскай сельскай бібліятэкі, якой у хуткім часе споўніцца пяцьдзясят гадоў. Ужо сабраны матэрыялы пра першага трасцінскага бібліятэкара Івана Валер'янавіча Дзёмкіна, пра першых будаўнікоў савецкай культуры ў Трасціно, пра першых чытачоў бібліятэкі, пра першыя кнігі на вёсцы, пра пісьменнікаў-

землякоў. Гісторыя збіраецца ўсім бібліятэчным актывам, але ўступ да яе, невялічкую прадмоўку, напісаў Ласоўскі і назваў: «Запрашэнне да радасці». Пачынаецца яна так: «Калі знаходзішся з цікавым чалавекам, які здольны захапляцца, жыць узвышана, які ведае тое, чаго не ведаюць іншыя, то побач з ім сам робішся чалавекам цікавым...» Гэта — пра землякоў-старажылаў, якія закладалі аснову культуры сучаснага Трасціно, пра якіх можна будзе прачытаць і ў летапісе. Пра старэйшых землякоў і ў той жа час пра сябе. А далей — слова і да маладзейшага свайго чытача: «Пазнаёміўшыся са старонкамі роднай трасцінскай зямлі, вам самім захацацца стаць цікавейшымі, зрабіць свой пошук цікавых людзей, падзей, літаратурных знаходак і аб гэтым напісаць у нашым летапісе. Пошук патрабуе ад даследчыка смеласці, веры ў свае сілы, настойлівасці і волі. За тое і ўзнагароду прыносіць вялікую — поспех. Хто зведаў поспех — той самы шчаслівы чалавек...»

Такім Ласоўскі хоча бачыць свайго чытача, свайго земляка — шчаслівым даследчыкам жыцця, гісторыі.

Едучы з Трасціно шырокім старажытным шляхам, я азіраўся і яшчэ доўга бачыў за сабою, ускрай вёскі, дом Міхала Аляксеевіча. Мне і раней казалі, што дом у яго цудоўны, вялікі, новы — на ўсю вёску. Цяпер і я скажу сабе і людзям, што цудоўны дом пабудаваў гэты цудоўны чалавек — сабе і дзецям паслужыць. А яшчэ тут, у вёсцы, я пачуў і тое, што будаваў і ўсё яшчэ дабудоўвае ён свой дом шмат гадоў. Іншыя гаспадары за гэты час паспелі не адзін дом узвесці, прадаць, новы паставіць. Як гэта зразумець? Мяне гэта не засмуціла і не абрадала. Кожнаму — сваё.

А цяпер, калі пішу гэтае слова пра Міхала Аляксеевіча, зноў мне пра тое падумалася, што доўга будзеца, і на душы яшчэ больш пацяплела ад сустрэчы з гэтым чалавекам. Будзеца — як жыве, як душа падказвае: нетаропка, але грунтоўна. Ён і чалавека ў сваёй бібліятэчнай справе выходзіць кнігамі — з любоўю, каб створанаму сваімі рукамі і сваім сэрцам даць доўгі і светлы век.

Як дзядзька Антось у Якуба Коласа выбіраў касу.

1971 г.

ДЗЕНЬ ДОБРЫ, АДНАПАЛЧАНІН!

Сем гадоў назад упершыню наведаў я вёску Трасціна Хоцімскага раёна. Тады і адбылося маё знаёмства з мясцовай сельскай бібліятэкай і яе загадчыкам Міхасём Ласоўскім.

Бібліятэка незвычайна ўразіла мяне сваёй, я сказаў бы, армейскай чысцінёй і акуратнасцю, парадкам ва ўсім. Два невялікія пакоі, а колькі тут чаго назапашана і размешчана! Вунь нават пад столлю, на прымацаваных да бэлькі палічках, стаяць гадавыя камплекты часопіса «Полымя». Стэлажы, палічкі, рамкі — самаробныя, ды змайстраваны, відаць, рукамі чырванадрэўшчыка. Не тоячы свайго здзіўлення, спытаўся я ў загадчыка бібліятэкі, дзе ён, маючы сціплы бюджэт, бярэ сродкі на такое шыкоўнае абсталяванне? Міхась Ласоўскі маўкліва паказаў мне свае шырокія далоні. Усё робіць сам: ён і сталяр, і цясляр, і мастак.

Хударлявы, крыху згорблены, у акулерах, чалавек гэты нічым не выдаваў у сабе былога вайскоўца, знешне больш нагадваў вясковага інтэлігента. А вось у жыцці, ва ўсіх справах і ўчынках трымаўся адной сяржанцкай заповедзі: рабі разам са мной, рабі так, як я, рабі лепей, чым я!

Свой дом будаваў дзесяць гадоў: прыхваткам, пасля рабочага бібліятэчнага дня, нікога не просячы і не наймаючы, бо сам усё ўмее і можа, і ўвогуле ён — «двухжыльны». І ўсё ж лічыць, што ў тым дзесяцігоддзі ёсць час, які ён «адарваў» ад бібліятэкі і чытачоў.

Спачатку пасля дэмабілізацыі з радоў Савецкай Арміі, Міхась Ласоўскі працаваў загадчыкам Хоцімскай раённай бібліятэкі. Пацягнула ў вёску. Спыніўся на кватэры ў сваякоў. І столькі неадкладных спраў і турбот! Сям'я, нарадзілася першая дачка. Трэба падумаць пра свой дах над галавой. Бібліятэку, якую прыняў, трэба было неяк абсталяваць і ўпарадкаваць. Важная задача — наладзіць работу з чытачамі, а гэта ў разуменні Ласоўскага не проста выдача

кніг і неабходнасць весці ўлік і спаваздачнасць. Адчуваў: малавата ведаў, скончыў усяго сем класаў, ды калі яшчэ гэта было — да вайны. Мэта — атрымаць вышэйшую бібліятэчную адукацыю. І вось ён ужо завочнік Мінскага бібліятэчнага тэхнікума (Потым скончыць завочна бібліятэчны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута імя Горкага).

Усяго дзве рукі, усяго ў сутках дваццаць чатыры гадзіны — і тры «франты»: бібліятэка, завочная вучоба, будаўніцтва дома. Можна б, вядома, сабраць талаку, хутка ці не хутка ўзвесці зруб, адгрукаць сцены і ўсё, што над сценамі. Гэтак жа ў вёсцы ўсе рабілі. Не хацелася Ласоўскаму мець «палац», зроблены талакою. У яго былі свае прынцыповыя адносіны да гэтай справы. Як будавалася пасляваенная вёска? Дзяржава давала людзям самы лепшы лес, адпускала па магчымасці шыфер, шкло, фарбу. З гэтага ўсяго вырасталая прымітыўная хаціна, такая як некалі ў нашых дзядоў, часцяком глухой сцяной да вуліцы. Па праўдзе, і мудрагеліць не было калі: людзі жылі ў зямлянках.

А ўсё ж новая вёска павінна мець іншае адметнае аблічча. Кожная пабудова — гэта, калі хочаце, песня жыццю, услаўленне радасці быцця, позірк вокнаў — позірк у сённяшні дзень і ў заўтрашні. Загадчык бібліятэкі, сельскі інтэлігент, ён сваім прыкладам пакажа аднавяскоўцам, якім павінна быць жыллё! Свой дом ўжо даўно ўяўляў ва ўсіх дэталях. Перад вачыма былі мадэлі дамоў сярэднярускай паласы, марыйскай вёскі, літоўскіх і латышскіх паселішчаў, усё тое лепшае, што бачыў на Магілёўшчыне і Віцебшчыне за час ваенных нягод. Склаўся і пачаў ажыццяўляцца канчатковы архітэктурны праект. Дзесяць гадоў будаваўся дом, калі лічыць той дзень, у які быў забіты апошні цвік, на якім гаспадар павесіў рамку з фотаздымкамі франтавых пабрацімаў. Адною з прыступак ганка стаў вялізны палявы валун — помнік прыроды і ўвасабленне вечнасці. А каля дома — сад з добрымі гатункамі яблынь, гарод, у якім спелы памідор — на ўвесь сподак. Гэта ўсё той жа сяржанцкі клопат аб культуры роднай вёскі: рабі так, як я, рабі лепей, чым я!

Пасля таго першага знаёмства я пачаў больш цікавіцца Міхасём Ласоўскім, час ад часу сустракаўся з ім. Перада мной паўставаў і ўсё больш дапаўняўся асобнымі рысамі моцны самабытны характар. Я ўжо ведаў, што гэты чалавек аддае ўсяго сябе, усе сілы душы,

энергію, вопыт бібліятэчнай справе, якую вельмі паважае і ставіць высока. Увесь час ён не каля людзей, а сярод людзей. Асветнік, педагог, краязнаўца. Некаторыя ўчынкi Ласоўскага для тых, хто яго мала ведае, могуць часам здавацца дзіўнымі. Напрыклад, загадчык сельскай бібліятэкі дзеліць свой чарговы адпачынак на дзве палавіны. Адгуляў бы ўсе адпушчаныя дні адразу, як робяць іншыя. Пучэўку набыў бы, хоць раз на бераг цёплага мора ці проста ў дом адпачынку з'ездзіў бы! Ласоўскі лічыць, што замкнуць бібліятэку амаль на месяц, спыніць усю работу, адарвацца ад людзей на такі працяглы час ён не мае права, сумленне не дазваляе. І робіць так. Абвешчае чытачам, рабочым і служачым мясцовага саўгаса, усім, хто жыве ў вёсцы, што ён, загадчык бібліятэкі, ідзе на два тыдні ў адпачынак, назапашвайце, маўляў, на гэты час патрэбныя кнігі! Вяртаецца, працуе, потым выкарыстоўвае другую палавіну адпачынку з той жа аб'явай: набірайце кніг, каб хапіла!

Даўно ўжо, з пяцідзясятых гадоў, Трасцінская сельская бібліятэка нязменная лічыцца адной з лепшых на Магілёўшчыне. І слава гэтая — трывалая, праўдзівая, заслужана ўзаконеная званнем «Бібліятэка выдатнай работы».

Быў такі выпадак у недалёкім мінулым. Абласное ўпраўленне культуры збіралася падрыхтаваць урачысты рапарт аб «давядзённі кнігі да кожнай сям'і». Падведзены вынікі, зроблены падлікі. «Баланс», чамусьці не сыходзіўся. У чым справа? Высветлілася, што «кнігу не давёў» Хоцімскі раён. А ў Хоцімскім раёне затрымка за... Ласоўскім, якога дагэтуль хвалілі. І вось прымаюцца неадкладныя меры. Звоняць Ласоўскаму па тэлефоне, просяць, каб падпісаў «стапраэнтную» зводку. Загадчык бібліятэкі адмаўляецца, бо ён сапраўды яшчэ «не давёў». Не дзейнічаюць ні просьбы, ні ўшчуванні. Узлаваная кіруючая жанчына абзывае яго лодарам. У вёску Трасціна прыязджае камісія. Бібліятэка ў гэты час на замку, загадчыка няма ні дома, ні ў вёсцы. Вынікам «праверкі» была вымова Ласоўскаму за «дрэнную работу». Адкуль тым, хто «правяраў», было ведаць, што Ласоўскі выкарыстоўваў другую палавіну адпачынку, што ў той самы дзень разам з брыгадай чытачоў нарыхтоўваў у лесе паліва для бібліятэкі.

Не мог Міхась Ласоўскі пайсці на ашуканства ў дзяржаўнай справаздачы. Ён ведаў у вёсцы людзей, якія не прачыталі ніводнай кнігі. Адным ён проста дапамагаў павысіць свае веды, сваю пісьменнасць,

другім трэба было дапамагчы набыць акулера. Прыйдзе неўзабаве час, калі бібліятэка будзе мець 593 сапраўдных чытачоў, калі будзе зроблена ўсё магчымае па прапагандзе кнігі. А пакуль Ласоўскі лічыўся...самым адстаючым у вобласці.

Аднойчы на абласной нарадзе культасветработнікаў прагучалі радкі з паэмы Якуба Коласа «Новая зямля»:

І паглядзець было цікава,
Як дзядзька шчыра і ласкава
Касу на рынку выбірае!
Якіх ён спроб там не ўжывае!

Гэтыя і наступныя красамоўныя радкі аб тым, як дзядзька Антось «спрабуе кіпцем яе джала», да вуха прыкладае і ўсё робіць дзеля таго, каб каса «адгукнулася», прачытаў Міхась Ласоўскі. Сваё выступленне закончыў словамі:

— Вось так трэба выбіраць і кнігу для сельскай бібліятэкі. Сам я ў гэтай справе заўсёды бяру прыклад з коласаўскага дзядзькі Антося...

Міхасю Ласоўскаму даводзіцца час ад часу бываць у абласным цэнтры, у Мінску і іншых гарадах: то нарада, то службовая камандзіроўка. У вольны час яго спадарожнікі, звычайна спяшаюцца ў магазіны. А ён, жыхар глыбіннай вёскі, не абмінае кнігарню, і не проста «пакапаецца», а вернецца з добрым стосам кніг: для сябе, для настаўнікаў, для сяброў.

Трасцінская сельская бібліятэка, па вызначэнні яе загадчыка, нагадвае ў чымсьці салдацкі рэчавы мяшок: тут усё самае неабходнае і ўсё пад рукамі. Поўныя зборы твораў класікаў беларускай літаратуры. Навінкі. Публікацыі ў часопісах. Кнігі пісьменнікаў-землякоў, што нарадзіліся на Магілёўшчыне, з аўтографамі аўтараў. Спецыяльныя альбомы, прысвечаныя паэтам-землякам: Аркадзію Куляшову, Аляксею Зарыцкаму, Пятру Прыходзьку. Мноства краязнаўчых альбомаў. Стаў бы доўгім пералік вечароў, канферэнцый чытачоў, усіх цікавых масавых мерапрыемстваў, што праводзяцца ў бібліятэцы.

Неяк госцем Трасцінскай сельскай бібліятэкі быў Аркадзь Аляксандравіч Куляшоў. Пасля прыемных агледзін народны паэт сказаў Ласоўскаму: «Бачу ваша прыроджанае прызвание, бачу ваша непаўторнае майстэрства». І пакінуў у кнізе вогукаў свой удзячны запіс.

Можна, відаць, зразумець, што ні адна важная грамадская справа ў вёсцы не абыходзіцца без удзелу Ласоўскага. Дэпутат і член выканкама мясцовага сельскага Савета. Старшыня бацькоўскага камітэта сярэдняй школы. Член групы народнага кантролю. Старшыня таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры. А яшчэ ён узначальвае літаратурнае аб'яднанне пры раённай газеце.

У час нядаўняй сустрэчы Міхась Ласоўскі ўпершыню раскажаў мне пра сваё ваеннае юнацтва.

...Начная атака не ўдалася. Гвардзейцы трапілі пад скразны кулямётны агонь ворага, які ўмацаваўся на літоўскім хутары. Заляглі. Адышлі. На світанні батальёну быў прыдадзены танк. Была праведзена артылерыйская падрыхтоўка. Зноў пайшлі ў наступ. Танк заграз у балоце. Але хутар узялі. Міхась абяззброіў радыста і перадаў яго ў наш тыл. Калі вёў палоннага, мажнага здаравяку, адчуваў сябе блага. У вінтоўцы не засталася ніводнага патрона. Добра, што аб гэтым немец не здагадаўся. За хутарам, на вышыні, былі могілкі. Вышыня стала пярэднім краем батальёна. Вечарам пачаўся бой. Наступалі нямецкія штрафнікі і ўласаўцы. У акопы гвардзейцаў паляцелі гранаты. Ласоўскі быў паранены асколкамі ў нагу. Прыфрантавы шпіталь, які знаходзіўся ў літоўскім горадзе Седа. Гэта было першага лістапада 1944 года. Усяго год мінуў, як хлопец у арміі. А колькі за гэты час зведаў і перажыў! У верасні 1943 года быў вызвалены яго родны Хоцімскі раён. А ў кастрычніку 17-гадовы Міхась стаў салдатам. Першы год вайсковай службы правёў далёка ад фронту. Вучэбны батальён у Марыйскай АССР. Запасныя палкі. Маршавая рота. Нарэшце, дарога на фронт. Першы бой пад літоўскім горадам Шаўляем, і тыя вёскі і хутары, якія віталі тады ў ліку воінаў Чырвонай Арміі і беларуса Ласоўскага, адзначаць сёлета 30-годдзе свайго вызвалення.

У пачатку расказа Міхась Ласоўскі назваў, вядома, сваё вайсковае падраздзяленне — 9-я Чырванасцяжная гвардзейская стралковая дывізія, 18 гвардзейскі стралковы полк, трэці батальён. Я не мог стрымаць свайго хвалявання і пачаў выпытваць, а хто быў камандзірам палка, хто камандаваў батальёнам, ротай? На жаль, прозвішчы былі ўсё незнаёмыя. А я слухаў успаміны гвардзейца і адчуваў, што нібы ўвесь час быў побач з ім. Гэта ж мая дывізія, мой полк, мой батальён! Толькі першы раз пакінуў я дывізію ў снежні

1942 года, калі быў паранены пад Вялікімі Лукамі. Са шпіталя я зноў вярнуўся ў роднае падраздзяленне, удзельнічаў у баях за вызваленне горада Белы Калінінскай вобласці і пасля ранення ў сакавіку 1943 года выбыў у другую вайсковую часть. Выходзіць, маё месца ў маім былым батальёне заняў Міхась Ласоўскі.

А далей я даведаўся ад Ласоўскага, што на адным фронце, пасуседску, мы ўдзельнічалі ў баях за вызваленне Літвы і Латвіі. І Дзень Перамогі сустрэлі пад горадам Ліепая, на беразе Балтыйскага мора. На гэтым участку фронту баі закончыліся ў дзве гадзіны дня 8 мая 1945 года, калі капітуліравала Курляндская групоўка праціўніка...

Цяпер, пры наступнай сустрэчы, я скажу Міхасю Ласоўскаму:
— Дзень добры, мой дарагі аднапалчанін!

1974 г.

АБ РОДНАЙ ВЁСЦЫ І ЯЕ ЛЮДЗЯХ

Трасцінская сельская бібліятэка Хоцімскага раёна з'яўляецца адной з лепшых не толькі ў Магілёўскай вобласці, але і ў Беларусі. Яна выдзяляецца сярод лепшых бібліятэк выдатным камплектаваннем кніжнага фонду, актыўнай прапагандай беларускай літаратуры і краязнаўчай дзейнасцю. Бібліятэка з'яўляецца цэнтральнай у Забяльшынскім сельскім савеце і абслугоўвае рабочых і іх сем'і саўгаса «Трасціно». Як дзяржаўная ўстанова Трасцінская сельская бібліятэка адкрыта ў 1949 годзе на базе мясцовай хаты-чытальні, якая існавала ў вёсцы з 1926 года. А вытокі хаты-чытальні — у грамадскай бібліятэцы камсамольскай арганізацыі, якая была створана ў 1921 годзе першымі камсамольцамі вёскі. А першым бібліятэкарам стаў Іван Дзёмкін.

Загадчыкам Трасцінскай сельскай бібліятэкі з 1951 года працуе франтавік Міхась Аляксеевіч Ласоўскі, 1926 года нараджэння, беспартыйны. З 1951 па 1956 год ён быў сакратаром пярвічкі камсамольцаў калгаса «Новы шлях» і ездзіў ў Мінск як дэлегат на 14-ы з'езд камсамола Беларусі. Ён скончыў завочна бібліятэчны тэхнікум у Мінску, а потым і бібліятэчны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута. Міхась Аляксеевіч — вялікі энтузіяст бібліятэчнай справы. Па выніках Усесаюзнага грамадскага агляду бібліятэк, прысвечанага 50-годдзю Савецкай улады, яго ўзнагародзілі знакам Міністэрства культуры СССР «За выдатную працу» і каштоўным падарункам. Нейкі час ён быў адзіным сельскім бібліятэкарам вобласці, які меў вышэйшую спецыяльную адукацыю.

Трасцінская сельская бібліятэка набыла багацейшы вопыт краязнаўчай работы, бо падтрымлівае пастаянную сувязь з многімі краязнаўчымі ўстановамі. Да прыкладу, Міхась Ласоўскі яшчэ пяць гадоў таму назад наведваўся ў Крычаўскі краязнаўчы музей і агледзеў усе экспазіцыі, завязаў дзелавое знаёмства з дырэктарам музея

Міхаілам Фёдаравічам Мельнікавым і атрымаў ад яго фотакопіі патрэбных краязнаўчых дакументаў. З таго часу бібліятэка і музей падтрымліваюць пастаянную сувязь паштовай перапіскай, абменьваюцца фотакопіямі патрэбных ім дакументаў.

Падтрымлівае бібліятэка сувязь і з абласным краязнаўчым музеем: атрыманы фотаздымкі Герояў Савецкага Саюза — землякоў, фотакопіі краязнаўчых нататак асобных нумараў газет.

Загадчык бібліятэкі едзе ў Маскву, Мінск, Магілёў і ўсюды ён працуе з фондамі саюзнай, рэспубліканскай і абласной бібліятэк. Ездзіў у архіў Кастрычніцкай рэвалюцыі, вядзе перапіску з архівам старажытных актаў, архівам Савецкай Арміі, гістарычнымі архівамі Ленінграда і Мінска. Ён з'яўляецца членам савета па арганізацыі краязнаўчага музея ў Хоцімску, членам прэзідыума раённага добраахвотнага таварыства па ахове помнікаў гісторыі і культуры, актыўным селькарам раённай газеты і кіраўніком яе літаратурнага аб'яднання.

З мэтай вывучэння запытаў чытачоў і арганізацый М. А. Ласоўскі сістэматычна знаёміцца з бягучымі і перспектыўнымі планами работы выканкама Забялышынскага сельскага савета, саўгаса «Трасціно», Трасцінскай сярэдняй школы. Актыўны ўдзел у грамадскай рабоце, добрае веданне краязнаўчай літаратуры, метадычных і бібліяграфічных матэрыялаў па краязнаўству дапамагае яму не толькі задаволіць запыты чытачоў, але і параіць ім, што яшчэ можна прачытаць па цікавым пытанні.

З краязнаўчай літаратурай бібліятэка ў першую чаргу знаёміць кіруючых работнікаў, агітатараў, настаўнікаў, спецыялістаў саўгаса. Увагу школьнікаў прыцягваюць краязнаўчыя матэрыялы ў дапамогу вучобе, матэрыялы аб мінулым сяла, раёна, вобласці. Ім, напрыклад, рэкамендуюцца надрукаваныя ў раённай газеце артыкулы «Якуб Колас на Хоцімшчыне», «Беларускія пісьменнікі — нашы землякі», «Аркадзь Куляшоў у нашым краі», «Яны былі першымі» (аб земляках — першых камуністах і камсамольцах, калгасніках, трактарыстах і інш.). Вучняў малодшых класаў бібліятэка знаёміць з дзіцячымі творами Васіля Хомчанкі, Аляксея Пысіна і іншых пісьменнікаў-землякоў.

Да 50-годдзя камсамола Беларусі сабраны матэрыялы аб камсамольцах вёскі Трасціно. Ужо выяўлены імёны першых

камсамольцаў, з імі завязана перапіска. Бібліятэка ашчадна збірае кнігі з аўтографамі пісьменнікаў-землякоў і ўспаміны старажылаў. Сабрана некалькі дзясяткаў лістоў з успамінамі першых камуністаў, першых камсамольцаў і піянераў, успаміны ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, чыё жыццё цесна звязана з сямом Трасціно. Ёсць у бібліятэцы ўласнаручныя лісты пісьменнікаў-землякоў: Аркадзя Куляшова, Кастуся Кірэенкі, Паўла Пруднікава, Аляксея Пысіна, Івана Новікава, Пятра Прыходзькі, Аляксея Зарыцкага, Івана Чыгрынава. Асобную групу складаюць здымкі пісьменнікаў-землякоў, вядомых людзей сяла, салдат-аднавяскоўцаў, якія аддалі сваё жыццё за Радзіму.

Краязнаўчы фонд— галоўная ўмова краязнаўчай работы. Таму М. А. Ласоўскі камплектаванню фонда надае выключную ўвагу і справядліва лічыць яго падмуркам краязнаўства. Ён шырока выкарыстоўвае бібліяграфію, рэгулярна праглядаючы тэматычныя планы выдавецтваў, газеты «Книжное обозрение», «Летапіс друку БССР», бюлетэнь «Новыя кнігі БССР», інфармацыйныя спісы краязнаўчай літаратуры, якія складае абласная бібліятэка, зборнікі дакументаў, успаміны, усе нумары раённай, абласной і ўсіх рэспубліканскіх газет. Ашчадна захоўваюцца ўсе комплекты Хоцімскай раённай газеты з 1961 года.

Шмат увагі ўдзяляецца ў бібліятэцы пошуку матэрыялаў за мінулыя гады. З гэтай мэтай бібліятэкар праглядае бібліятэчныя дапаможнікі, зборнікі, перыядычны друк. Так, напрыклад, у кнізе Сіманюскага І. Б. «Беларуская савецкая бібліяграфія» (Ч. 1. Мн., 1965) на старонцы 169 ён звярнуў увагу на ссылку : «Магілёўшчына». Размова ішла аб часопісе «Наш край» за 1929 год. У краязнаўчы сшытак ён зрабіў адпаведную паметку. Калі давалося быць у Мінску, зайшоў у Дзяржаўную бібліятэку БССР імя У. І. Леніна. Папрасіў нумары часопіса і прагледзеў іх. А потым, зацікаўлены пошукам, папрасіў комплекты часопіса і за іншыя гады. У № 5 за 1926 год знайшоў паведамленне, што ў «Записках Одесского общества истории и древностей» у XXXI томе, апублікаваным у 1913 годзе, надрукаваны матэрыял аб раскопках Славянскага магільніка каля рэчкі Трасцінка. Аб тым, што вяліся раскопкі, яшчэ раней гаварылі старажылы. Бібліятэкар звярнуўся ў Дзяржаўную бібліятэку СССР імя У. І. Леніна і папрасіў прыслаць фотакопіі патрэбных матэрыялаў.

Гэта быў артыкул сапраўднага члена Імператарскага Адэскага таварыства гісторыі і старажытнасці М. Шкадышака «Славянский могильник в Могилевской губернии». Цікавы і такі прыклад. З той жа кнігі І. Б. Сіманоўскага М. А. Ласоўскі даведаўся аб бібліяграфічным паказальніку А. Сакольчыка «Русская дореволюционная книга о Белоруссии» (1902—1916). Бібліяграфія (Мінск, 1964). Паказальнік быў атрыманы з абласной бібліятэкі. Кніга была прагледжана, зроблены неабходныя выпіскі. Потым бібліятэкар стаў знаёміцца з літаратурай. З «Памятных книжек Виленского учебного округа» бібліятэкар даведаўся, у якія гады і з якой колькасцю вучняў адкрыліся народныя вучылішчы на Хоцімшчыне. Былі атрыманы таксама звесткі аб першых настаўніках гэтых школ.

У зборніку дакументаў і матэрыялаў «Крестьянское движение в Белоруссии после отмены крепостного права» на 411 старонцы бібліятэкар прачытаў данясенне ад 1861 года Магілёўскага губернатара міністру ўнутраных спраў аб адказе сялян мястэчка Трасціно адбываць павіннасць. З гэтага дакумента таксама была зроблена фотакопія.

У кнізе «Белоруссия в эпоху феодализма» на 189 старонцы быў знойдзены дакумент, які адносіўся да 1662 г. Гэта першы пісьмовы дакумент, у якім упамінаецца вёска Трасціно. З яго таксама была зроблена фотакопія, а потым удалося ў букністаў набыць і кнігу. Такім жа шляхам было знойдзена больш за 50 дакументаў, фотакопіі якіх цяпер ёсць у бібліятэцы. У бібліятэцы ёсць спіс прагледжанай літаратуры, спіс выяўленых матэрыялаў, якія трэба прагледзець, спіс матэрыялаў, якія неабходна атрымаць для фонду, спіс зборнікаў і інш.

Дапамагае і перапіска з пісьменнікамі. Так, напрыклад, з ліста, які прыйшоў у бібліятэку ад Васіля Хомчанкі, бібліятэкар даведаўся, што ў 1968 годзе выдана яго кніжка «Чырвоная хваля», хаця ў тэматычных планах выдавецтва яна і не ўпаміналася. М. А. Ласоўскі тут жа паслаў заказ у бібліятэчны калектар на 5 асобнікаў. З пісьма М. Максімцава, удзельніка вызвалення Хоцімскага раёна ад нямецка-фашысцкіх акупантаў, ён даведаўся, што ў Прыокскім кніжным выдавецтве ў Туле ў 1968 годзе запланавана выдаць кніжку «Дорогами мужества», у якой у ліку іншых будзе надрукавана апавяданне аб незабыўных днях 1943 года на Хоцімшчыне. У тульскі магазін «Кніга — поштай» быў адпраўлены заказ на 5 асобнікаў гэтай кнігі.

З 1959 года бібліятэка атрымлівае з абласной бібліятэкі «Календар знамянальных і памятных дат Магілёўскай вобласці». Ён выкарыстоўваецца для правядзення краязнаўчых мерапрыемстваў, для даведчанай работы, для правядзення гутарак з чытачамі. Для гэтага ж выкарыстоўваюцца і рэкамендацыйныя спісы краязнаўчай літаратуры. Сабраныя багатыя матэрыялы шырока прапагандуюцца сярод чытачоў праз кніжныя выстаўкі, стэнды, альбомы, у гутарках на абанеменце. Каля стэнда «Любі і вывучай сваю родную Магілёўшчыну» — кніжная паліца «Творы пісьменнікаў — нашых землякоў». Тут сабраны кнігі з аўтографамі празаікаў і паэтаў Аркадзя Куляшова, Аляксея Пысіна, Міколы Ткачова, Пятра Прыходзькі, Івана Новікова, Кастуся Кірэенкі, Паўла Кавалёва, Івана Чыгрынава, Аляксея Русецкага, Віктара Карамазава, Аляксея Зарыцкага, Васіля Хомчанкі, Паўла Пруднікава, Івана Бурсава, Канстанціна Губарэвіча, Міколы Аўрамчыка. Гэтыя кнігі — толькі для карыстання ў чытальнай зале. Для выдачы на дом маюцца дублетныя асобнікі. Кнігі кожнага пісьменніка адзелены імянным раздзяляльнікам, на якім змешчаны фотаздымак пісьменніка, а таксама спіс яго кніг і спіс рэцэнзій на іх.

Наколькі скрупулёзна і дакладна Ласоўскі збіраў звесткі пра творчасць пісьменнікаў-землякоў, сведчыць такі прыклад. Аляксей Пысін не захваў у сваім архіве газетную выразку з нарысам пра Беладубраўскі хор Касцюковіцкага раёна, які надрукавала газета «Магілёўская праўда». Рыхтцючы кніжку да друку, звярнуўся за дапамогай у Касцюковіцкую раённую, а потым у абласную бібліятэкі. У краязнаўчых картатэках абедзвух бібліятэк пуста. «Што рабіць?» — пытаецца. «Звані ў Трасціно Ласоўскаму», — гавару яму. Звоніць. Некалькіх хвілін хапіла, каб Міхась Аляксеевіч назваў дакладную дату публікацыі: год, месяц, чысло і нават старонку газеты.

Краязнаўчай картатэкі ў бібліятэкара з-за недахопу часу пакуль што няма і асноўнай крыніцай для краязнаўцаў з'яўляецца альбом-летаніс «Наш родны край», у якім прадстаўлены краязнаўчыя матэрыялы аб раёне і Трасціно выразкамі з газет і часопісаў. Матэрыялы ў ім размешчаны ў храналагічнай паслядоўнасці ў раздзелах: «З мінулага», «Нашы землякі — змагары за шчасце народнае», «Пад сцягам Кастрычніка», «Старонкі незабыўных дзён», «Аб людзях добрых», «Гары, камсамольскі агеньчык», «Інтэрнацыянальная

дружба», «Упрыгожым вёску садамі», «Любі свой край, беражы прыроду» і «Літаратурная старонка». Усе матэрыялы ў альбоме-летапісу, у тым ліку і фотакопіі, маюць дакладную адсылку да крыніцы. Дадатковыя надпісы зроблены чорнай тушшу бібліятэчным почыркам. Міхась Аляксеевіч мяркуе, што праз нейкі час трэба будзе кожны з гэтых раздзелаў зрабіць асобным альбомам.

Альбом-летапіс «Наш родны край» з'яўляецца асноўнай крыніцай для краязнаўцаў. Выкарыстоўваецца ён вельмі інтэнсіўна. Да яго звяртаюцца прапагандысты, агітатары, лектары і дакладчыкі, настаўнікі школы, вучні. Цікавы такі прыклад. Адночы ў школе зайшла размова пра тое, што вучні не праяўляюць цікавасці да паэмы Я. Коласа «Новая зямля». М. А. Ласоўскі, які прысутнічаў пры гэтай размове, заўважыў, што Якуб Колас прыязджаў у Хоцімскі раён, чытаў тут сваю паэму. «А як гэта было, даведаецца з газетнай выразкі, якая ёсць у нашай бібліятэцы», — сказаў ён.

Хутка ў бібліятэцы не засталася ніводнага асобніка паэмы «Новая зямля». Яе бралі нават тыя, хто ўжо чытаў раней. У мінулым годзе ў сярэдняй школе быў праведзены конкурс-агляд сачыненняў на тэму «Беларусь мая родная». Настаўнікі раілі вучням выкарыстоўваць краязнаўчы альбом-летапіс «Наш родны край» сельскай бібліятэкі. Вучні добра справіліся з заданнем, а два сачыненні былі адпраўлены нават на раённы і абласны агляды. Адно з іх, «Мая родная вёска» вучаніцы 8 класа В. Чэнавай, было адзначана дыпламам абласнога агляду.

У альбоме-летапісу ёсць дакументы з Дзяржаўнага архіву Магілёўскай вобласці, у якіх гаворыцца аб тым, што 1 мая 1919 года ў Клімавіцкім павеце адным з першых быў створаны саўгас «Разальмова». Цяпер гэта вытворчы ўчастак саўгаса «Трасціно». 1 мая 1969 года працоўныя саўгаса святкавалі свой 50-гадовы юбілей.

З мэтай пошуку матэрыялаў пра свой край бібліятэкар прагледзеў: «Книжную летопись БССР» з 1955 года да нашых дзён, усе камплекты Хоцімскай раённай газеты з 1935 года (з дня яе выхаду ў свет і па сённяшні дзень), камплекты Клімавіцкай і Касцюковіцкай раённых газет (вёска Трасціно пэўныя гады ўваходзіла ў склад гэтых раёнаў), камплекты абласной газеты з 1918 і па сённяшні дзень, часопіс «Наш край» — усе нумары за ўсе гады, і іншыя выданні. У бібліятэцы ёсць спіс прагледжаных крыніц, спіс выяўленых матэрыялаў, спіс крыніц, якія патрэбна прагледзець, спіс матэрыялаў, якія неабходна атры-

маць для фонду бібліятэкі, спіс зборнікаў, прагледжаных і тых, што трэба прагледзець, і інш.

Калі ў вёсцы ўстанаўлівалі абеліск у гонар тых, хто загінуў за Радзіму, звярталіся таксама да альбома-летапісу, у якім ёсць спіс усіх загінуўшых. А нядаўна раённая газета змясціла на сваіх старонках вялікі матэрыял, прысвечаны саўгасу «Трасціно». Для яго падрыхтоўкі таксама быў выкарыстаны гэты альбом-летапіс.

Загадчык бібліятэкі М. А. Ласоўскі не толькі збірае, але і актыўна прапагандуе сабраныя краязнаўчыя матэрыялы. Толькі за апошнія два гады ў раённай газеце «Шлях Кастрычніка» пад рубрыкай «Любі і вывучай свой родны край» было надрукавана болей за 60 яго матэрыялаў: «Якуб Колас на Хоцімшчыне», «Трасціно маё роднае», «Нашы землякі — вядомыя людзі», «Знаходкі расказваюць» і шмат іншых.

Але М. А. Ласоўскі ніколі не дасягнуў бы такіх поспехаў, калі б спадзяваўся толькі на свае сілы, не абапіраўся на сваіх добраахвотных памочнікаў. І найперш — на школу.

— Адзін я нічога б не зрабіў, — гаворыць Міхась Ласоўскі. — Без настаўнікаў, без вучнёўскага актыву немагчыма плённая краязнаўчая дзейнасць сельскай бібліятэкі. Бо трэба аб'яднаць краязнаўства і літаратуру.

Міхась Аляксеевіч краязнаўства і літаратуру аб'яднаў яшчэ і ў сямейным саюзе: настаўніца роднай мовы і літаратуры Галіна Паўлаўна — гэта яго жонка. І ў школе, і ў бібліятэцы, і дома — яны ўсё робяць разам.

А людзей, якія яму дапамагаюць, у Трасціно нямала. Гэта старажылы Ф. М. Тупікаў і Л. І. Гаркалін, настаўнікі Г. В. Аўсеенка, А. П. Елісеева, В. Н. Навіцкая, сакратар камсамольскай арганізацыі Уладзімір Дзёмкін, вучні Ф. Самахвалаў, М. Манульчанка і іншыя. Некаторыя з яго актывістаў самі заняліся краязнаўчай працай і дасягнулі пэўных поспехаў. Так, актывіст Даўгалёў, жыхар суседняй вёскі Маркаўка, з дапамогай М. А. Ласоўскага аформіў альбом аб сваёй вёсцы і яе людзях. Вялікая і пачэсная работа па збору матэрыялаў аб сваім краі, якая вядзецца ў Трасцінскай сельскай бібліятэцы, знайшла паслядоўнікаў і ў іншых бібліятэках.

Жыхары Трасціно запамнілі такі выпадак: бібліятэка дапамагла ўратаваць саўгасны статак жывёлы. А было гэта так. Зімой 1963 года калгасы і саўгасы раёна ў цяжкіх умовах утрымлівалі жывёлу, бо

не хапіла ёй корму. З газет і радыёперадач краязнаўцы даведаліся, што ў бясцёкавых азёрах на дне асядае багата сапрапелю — азёрнага глею. Утвараецца ён з дробненькіх раслінных і жывёльных арганізмаў, якія жывуць у возеры ці пападаюць туды з наваколля. Азёрны глей утрымлівае значную колькасць розных мінеральных спалучэнняў. Разам з кальцыем і фосфарам глей утрымлівае ёд, кобальт, жалеза, медзь, цынк, марганец і іншыя элементы для росту жывёлы і атрымання ад яе высокай прадуктыўнасці. І вось па сігналу краязнаўцаў і з іх дапамогай было разведана бясстокавае возера паблізу ад Трасціно. Там аказаліся прамысловыя залежы глеюсапрапелю. Яго сталі здабываць і скармліваць буйнай рагатай жывёле, свінням, авечкам і курам. Так быў уратаваны саўгасны статак жывёлы.

Залог поспеху М. А. Ласоўскага ў краязнаўчай дзейнасці не толькі ў тым, што ён апантаны энтузіяст-падзвіжнік, а найперш у яго ўменні карыстацца бібліятэчна-бібліяграфічнымі ведамі. У свой час ён дасканала вывучыў і заканспектаваў усе дапаможнікі, якія былі рэкамендаваны ў Мінскім педінстытуце па прадмету «Краязнаўчая бібліяграфія». А цяпер ён сістэматычна сочыць за навінкамі па краязнаўству, у тым ліку не прапускае міма ніводнага артыкула ў нумарах часопіса «Библиотекарь». Сёння ён працуе над кнігай Юннева І. С. «Беседы о краеведении» (М., 1966).

З гутарак з Міхасём Аляксеевічам я даведаўся, што ў яго любоў да роднага краю запаланіла душу яшчэ з дзяцінства. А потым са шчымлівым болем у сэрцы ўзнікла ў арміі пад уплывам гамонак ля вогнішча і чытання нататак у армейскай газеце пад рубрыкай «Слова салдата аб сваім сяле».

Дарэчы, ён і сам пасылаў свае нататкі ў армейскую газету. Вось чаму краязнаўчую работу ў бібліятэцы пачаў з першага дня сваёй працы ў ёй. Але па-сапраўднаму, гэта значыць на навукавай аснове, яна вядзецца пасля вывучэння ў Мінскім педінстытуце прадмета «Краязнаўчая бібліяграфія».

— Са мной часта вёў гутарку загадчык кафедры бібліяграфіі Талкачоў М. Ц., — дзеліцца сваімі сакрэтамі Міхась Аляксеевіч. — На лекцыях па краязнаўству ён паставіў мяне ў прыклад іншым, гэтым натхніў, надаў моцы мне. Быццам бы крылы выраслі ў мяне. І я канчаткова «захварэў» на краязнаўства. За тры гады з дапамогай бібліяграфіі зрабіў у бібліятэцы больш як за папярэднія пятнаццаць

гадоў. Там траплялі выпадковыя знаходкі, а тут пошук надзейны, пастаянны.

Трасцінскі бібліятэкар-кразнаўца пахвальна ацаніў практычныя заняткі ў педагагічным інстытуце. У прыватнасці, сказаў, што ў кабінэце бібліяграфіі хораша падабраны кніжны фонд.

На Ласоўскага прыметны ўплыў зрабіў загадчык аддзела беларускай літаратуры і бібліяграфіі Дзяржаўнай бібліятэкі імя У. І. Леніна М. С. Васілеўскі. У гутарках ён канчаткова пераканаў яго у правільнасці выбару прафесіі, даў шэраг практычных парадаў.

Супрацоўнікі Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна прыйшлі да высновы, што кразнаўчая работа Трасцінскай сельскай бібліятэкі праводзіцца мэтанакіравана і на навуковай аснове, што бібліятэкам вобласці трэба больш увагі ўдзяліць кразнаўчай бібліяграфіі. Таму на базе лепшых сельскіх бібліятэк у кожным раёне былі створаны базавыя бібліятэкі — школы перадавога вопыту па кразнаўству і праведзены абласныя семінары загадчыкаў гэтых бібліятэк. Пастаўлена мэта: у бліжэйшыя гады зрабіць так, каб багацейшы вопыт Трасцінскай сельскай бібліятэкі стаў здабыткам большасці бібліятэк вобласці.

1969 г.

З ПЕРШАЙ КРЫНІЧКІ

Настаўнікі і вучні Трасцінскай сярэдняй школы, што на Хоцімшчыне Магілёўскай вобласці, даўно сябруюць з мясцовай сельскай бібліятэкай. Не толькі кнігамі вабіць яна іх да сябе. Ёсць тут цікавы альбом-летапіс «Наш родны край». На яго старонках аматары гісторыі, літаратуры і роднай прыроды заўсёды знаходзяць штосьці незвычайнае, захапляючае. А нядаўна юныя сябры беларускай літаратуры сталі пастаяннымі памочнікамі бібліятэкі ў кразнаўчай рабоце. У сярэдняй школе пачаў працаваць літаратурна-кразнаўчы гурток.

Як любая рака пачынае свой шлях з крынічкі, так і кразнаўчая работа мае свой выток. Першай крынічкай кразнаўства для

школьнікаў з'явіўся прыход на ўрок беларускай літаратуры жывога сведкі цікавай сустрэчы жыхароў Хоцімшчыны з песняром беларускага народа Якубам Коласам.

Загадчык Трасцінскай сельскай бібліятэкі Міхась Аляксеевіч Ласоўскі некалькі дзён свайго чарговага водпуску правёў у Маскве. У адной з бібліятэк сталіцы ён адшукаў нумар газеты «Наш працаўнік» за 1926 год. Пад невялікім артыкулам «Другі пленум Хоцімскага РВК», які быў змешчаны ў газеце, стаяў подпіс: Я. Колас. Міхась Аляксеевіч здзівіла — гэта значыць, вядомы беларускі пісьменнік быў на Хоцімшчыне!

Пачаліся пошукі. Ні ў біяграфічных даведках, ні ў манаграфіях, ні ў гутарках са старажыламі Трасціно бібліятэкар пацвярджэння гэтай падзеі не знайшоў. Тады ён напісаў пісьмо сыну Якуба Коласа Данілу Канстанцінавічу Міцкевічу, дырэктару літаратурнага музея Якуба Коласа. Ён і дапамог знайсці пацвярджэнне. Ім аказалася пасведчанне, датаванае 16 сакавіка 1925 года: «Паказчык гэтага Міцкевіч Канстанцін камандзіруецца ў Калінінскую і Аршанскую акругі дзеля правядзення культурнай працы па беларусазнаўству. Міцкевіч мае права чытаць лекцыі, весці гутаркі па гісторыі беларускай літаратуры, чытаць свае творы і іншыя ўзоры прыгожага беларускага пісьменства.

Народны камісарыят асветы БССР просіць савецкія і грамадскія ўстановы дапамагаць Міцкевічу ў выкананні ўскладзенага на яго задання».

З іншых матэрыялаў бібліятэкар даведаўся, што ў снежні 1925 года Якуб Колас наведаў Мсціслаўскі педагагічны тэхнікум, а ў сакавіку 1926 года, пабываўшы ў Клімавічах, праз вёскі Заблялышын і Трасціно прыехаў у Хоцімск. На пленуме раённага выканаўчага камітэта пісьменнік чытаў свае творы. Аб гэтых знаходках М. А. Ласоўскі пры выпадку дзяліўся з чытачамі бібліятэкі. Праз некаторы час у бібліятэку прыйшоў камбедавец Павел Пракопавіч Сычоў. Ён раскажаў, што ў той памятны час працаваў старшынёй земляробчай арцелі «Ясная паляна» і з'яўляўся членам сельвыканкама. Таму і прысутнічаў на пленуме раённага выканаўчага камітэта, добра памятае, як паэт Якуб Колас чытаў урыўкі з паэмы «Новая зямля» і іншыя творы.

А неўзабаве жывы сведка памятнай сустрэчы з выдатным пісьменнікам прыйшоў ў Трасцінскую сярэдняю школу. Яго

запрасіла на ўрок выкладчыца беларускай мовы і літаратуры Галіна Паўлаўна Елісеева. Ён раскажаў вучням аб чым гаварыў паэт, якія творы чытаў, што Якуб Колас спадабаўся сваёй прастатой, добрым веданнем сялянскага жыцця, аб якім шмат раскажаў.

Цёплыя, сардэчныя словы жывога сведкі незабыўнай сустрэчы працоўных Хоцімшчыны з народным беларускім пісьменнікам Якубам Коласам глыбока запалі ў сэрцы вучняў. Яны кранулі іх душы. Урок запомніўся надоўга. Вучні па-іншаму сталі глядзець на творчасць пісьменніка, на родную літаратуру, яны з захапленнем чытаюць творы Якуба Коласа.

Выкладчыца літаратуры Г. П. Елісеева ўмела скарыстала зручны момант для арганізацыі літаратурна-краязнаўчага гуртка. Вучні з энтузіязмам узяліся за справу. Набылі фотакопію пасведчання, аб якім ішла гаворка ў пачатку артыкула, запісалі расказ жывога сведкі сустрэчы з пісьменнікам. Зараз рыхтуюць стэнды аб знаходжанні Якуба Коласа ў 1926 годзе ў Хоцімскім раёне.

Цяпер урокі беларускай мовы і літаратуры, бадай, самыя любімыя ў школе. Магчыма таму, што Галіна Паўлаўна на занятках умела выкарыстоўвае краязнаўчыя матэрыялы і па творчасці іншых пісьменнікаў. Дарэчы, яна аднавяскоўка паэта Пятра Прыходзькі і ў свой час ў сярэдняй школе яе вучыла маці народнага паэта рэспублікі Аркадзя Куляшова Кацярына Фамінічна. Засталося багата цёплых успамінаў, кніг з аўтографамі пісьменнікаў-землякоў, фотаздымкаў. І Галіна Паўлаўна шчыра, сардэчна дзеліцца ўсім гэтым скарбам са сваімі вучнямі.

Каб урокі былі больш цікавымі, змястоўнымі, настаўніца пастаянна апіраецца на падтрымку сельскай бібліятэкі, шырока выкарыстоўвае яе багаты краязнаўчы фонд, у тым ліку альбом-летапіс «Наш родны край», кнігі беларускіх пісьменнікаў з аўтографамі, рэдкія фотаздымкі. Тут захоўваюцца лісты пісьменнікаў-землякоў Аркадзя Куляшова, Пятра Прыходзькі, Кастуся Кірэенкі, Паўла Кавалёва, Івана Новікава, Аляксея Зарыцкага і іншых.

Галіна Паўлаўна карпатліва адшуквае сярод багатай калекцыі кніг залацінкі беларускай культуры, якія потым на ўроках зьяюць усімі колерамі вясёлкі і саграваюць сэрцы школьнікаў. Ці ж не цікава даведацца, што вядомы пісьменнік Андрэй Александровіч у першыя гады Савецкай улады прыйшоў пешшу з Клімавіч у Хоцімск (шлях праходзіў праз вёску Трасціно) і стварыў там літаратурны

гурток «маладнякоўцаў». Што класік беларускай літаратуры Кузьма Чорны ў 1941 годзе на хоцімскай зямлі горка развітаўся з любімай Беларуссю. Што ў гады вайны абласная газета «Камунар Магілёўшчыны» два тыдні друкавалася на Хоцімшчыне. Што адзін з першых беларускіх пісьменнікаў Магілёўшчыны Якаў Раманавіч Брайцаў, які часта наведваў Льва Талстога, прымаў удзел у сялянскіх хваляваннях і знаходзіўся пад наглядам царскай паліцыі, апошнія гады свайго жыцця звязаў з Хоцімшчынай і пахаваны на могілках суседняй вёскі Забялышын. Што выдатны паэт Аркадзь Куляшоў не аднойчы прыязджаў у Хоцімскі раён. Тут ён стварыў паэмы «У зялёнай дуброве», «Хлопцы апошняй вайны». «Толькі ўперад» і шмат вершаў. Дарэчы, паэт свой ліст-успамін, які даслаў у сельскую бібліятэку, закончыў пранікнёнымі сардэчнымі словамі: «Як бачыце, мае сувязі з Хоцімшчынай не такія ўжо малыя, і я ўдзячны сваёй роднай зямлі і яе людзям, якія да гэтага часу з'яўляюцца светлай крыніцай майго сэрца і памяці». Такого не прачытаеш у падручніку. Гэтых дакументаў няма пакуль што і ў літаратурных музеях.

На ўрокі беларускай літаратуры Галіна Паўлаўна часта прыносіць кнігі з аўтографамі пісьменнікаў. З тытульнага ліста рамана «Згуртаванасць» Міколы Ткачова яна прачытала вучням: «Дарагія трасцінцы, дарагія людзі старонкі Магілёўскай — той зямлі, дзе прайшло маё маленства, дзе партызаніў, дзе пісаў гэту кнігу, вам — цяплынь маіх успамінаў, пажаданне жыць штодня ў шчасці і радасці. Сардэчна ваш М. Ткачоў».

Гутарку пра кнігу «Чырвоны мак» Васіля Хомчанкі Галіна Паўлаўна пачала са звестак, што яе аўтар — зямляк. Потым паказала дзецям уласнаручны надпіс пісьменніка на кнізе і прачытала яго.

Часта Галіна Паўлаўна расказвае вучням пра сустрэчы з паэтам-земляком Пятром Прыхозькам, чытае яго паэму «Васілёва дарога», вершы «Першая прачытаная кніга», «Калі я нарадзіўся», «Кавалачак цукру», «Родны бор», «На Радзіме», «Вёска Альшоў» і інш. Гэта творы аб знаёмых вучням суседніх вёсках і іх людзях, аб прыгажуні-Хоцімшчыне.

Дзеці, юнакі і дзяўчаты з вёскі Трасціно любяць беларускую літаратуру, свой родны край, любяць Радзіму.

1972 г.

МІХАСЮ ЛАСОЎСКАМУ НА ЮБІЛЕЙ СЯМЁРАК

Крочыў пякельнымі франтамі
Вялікай Айчыннай,
Змагаўся за жыццё Радзімы
І мовы матчынай.
У акопах пасля абстрэлу
Праводзілісь рэвізіі,
Ласоўскі з Пысіным
Служылі ў адной дывізіі.
Падлячыўшы маласць раны
Пасля Перамогі,
На ніве культуры
Ён узнімаў аблогі.
Міхася не вабіла
Мэта бліжняя —
Душу яго запаланіла
Мудрасць кніжная.
Асветніка ўсе ўбачылі,
Запрасілі ў горад.
Не пагнаўся за пасадай,
Бо кут родны дораг.
Зімой рабіў з кнігамі,
А ў саўгасе летам.
Знаўцам краю стаў Міхась
Лепшым за паэтаў.
Знаходкі-жамчужыны
Сыпалісь, як з рога,
Іх збіраў, бы пчолка,
Краязнаўца ад Бога.

У Трасціно зачасцілі
Да асяродка культуры
Калегі-бібліятэкары
І творцы літаратуры.
Зямляк Пятро Прыходзька
Сцяжынку пралажыў.
Міхасём Аляксей Пысін
Вельмі даражыў.
З Мінску знаёмым шляхам,
Усё кінуў-рынуў,
У Трасціно едзе
Сам Іван Чыгрынаў.
Народны паэт ад Мсціслаўя
Спяшаў у Альшоў,
Ды ў Трасціно спыніўся
Аркадзь Куляшоў.
Трасціно ў газетах, у фільме,
Шчэ трапіла ў раман.
Дождж аці і сонца
Развеела туман.
Краязнаўца-падзвіжнік
З мінулага ў будучыню
Перакінуў мост,
На юбілей сямёрак
Скажу я шчыра тост:
— Міхась Аляксеіч!
Дарагі мой дружа!
Зычу табе шчасця
І здароўя дужага!

**АБ САБЕ І КНІЗЕ,
АБ ЧЫТАЧАХ І КРАЯЗНАЎСТВЕ,
АБ ПІСЬМЕННІКАХ І ІХ ТВОРАХ**

(Урыўкі з публікацый)

Кніга Якуба Коласа мяне ўратавала

У народаў Усходу ёсць прытча, што калі перад дзіцяці паклалі золата і кнігу, то дзіцяці адразу працягнула руку да кнігі. Штосьці падобнае атрымалася і ў мяне ў дзяцінстве.

Нарадзіўся ў вялікай сям’і, дзясятым па ліку. У маленстве часта хварэў: толькі на запаленне лёгкіх — тройчы. Трэці раз хвароба была настолькі цяжкай, што ўсе, фельчар Салаўцоў і «вясковы лекар» — бабка-шаптуха Анастасія Краўчанка з суседняй вёскі Баркі ды і ўся сям’я наша, страцілі веру ў тое, што я буду жыць.

Згасаў я, роўна як дагарэўшая свечка. Здавалася, што нішто ўжо не ўратуе. Час ад часу мне становілася горш і горш. Але непрадбачаны выпадак змяніў мой лёс. У гэты дзень старэйшы брат Іван, у той час вучань сямігодкі, а ў далейшым настаўнік, будучы ў Хоцімску, купіў мне кніжку «Два маразы», народную казку ў мастацкай апрацоўцы Якуба Коласа. І гэтая кніжка на дванаццаці старонках, выдадзеная ў Мінску ў 1928 годзе ў суправаджэнні добрых малюнкаў мастака Кашкеля, раскажаўшая аб перамозе селяніна над марозам Чырвоным-носам, літаральна мяне зачаравала. Падняла тонус жыцця. І я пайшоў на папраўку.

З тае пары я заўсёды лічу Якуба Коласа незвычайным чалавекам, сваім ратавальнікам. З замілаваннем і асаблівай асалодай чытаю і перачытваю яго творы, і ўсякія друкаваныя радкі, якія адносяцца да жыцця і творчасці народнага паэта Беларусі.

На схіле паўсотні гадоў сваіх я ўпэўнены, што вельмі многае ідзе ад дзяцінства, ад інтарэсаў, абуджаных у раннія гады ў жыцці чалавека.

Колас зацікавіў мяне з дзіцячых гадоў кніжным друкаваным словам, з якім я звязаў назаўсёды свой жыццёвы лёс, знайшоў сапраўднае прызвание ў прафесіі бібліятэкара — прапагандыста кнігі. І ў святочныя дні хочацца сказаць незвычайнаму чалавеку, «інжынеру чалавечых душ» шчыра: «Вялікае дзякуй!»

Ласоўскі, М. Незвычайны чалавек / М. Ласоўскі // Шлях кастрычніка. — 1972. — 19 снежня. — С. 4.

Аб тэхнікуме і прафесіі бібліятэкара

(З анкеты ў лютым 1974 г.)

Пытанне: Што даў Вам бібліятэчны тэхнікум і чым ён Вам памятны?

ЛАСОЎСКІ М. А. — Бібліятэчны тэхнікум ў Мінску я скончыў у 1957 годзе. Ён дапамог мне ўдыхнуць бальзама — паток натхнення да творчай працы бібліятэкара. У памяці маёй назаўсёды захаваліся найлепшыя ўспаміны аб сейбітах добрага розуму — шэрагу выкладчыкаў. Гэта толькі з іх дапамогай я змог пасля дванаццацігадовага перапынку вучобы займацца паспяхова і бязмежна палюбіць прафесію бібліятэкара.

Бібліятэчнаму тэхнікуму я ўдзячны сардэчна і ва ўсім!

Пытанне: Што Вы лічыце галоўным у бібліятэчнай працы?

ЛАСОЎСКІ М. А. — Па-першае, бібліятэкар павінен быць сапраўдным кнігалюбам, начытаным, высокаэрудзіраваным; па-другое, павінен цеплыню свайго сэрца штодня аддаваць чытачам бібліятэкі; па-трэцяе, усю працу рабіць творча. І г. д.

Галоўным жа з'яўляецца непаўторны сакрэт майстэрства і абавязкова — прызвание.

Пытанне: Ці любіце Вы сваю прафесію?

ЛАСОЎСКІ М. А. — Дваццацітрохгадовы перыяд працы бібліятэкарам лічу вясомым доказам гэтай маёй любові. Тым больш яшчэ, што праца бібліятэкара аплочваецца ніжэй, чым працаўнікоў іншых прафесій. І можна было падацца спакусе перайсці працаваць у школу, стаць журналістам, або іншую службу займець за гэты час, калі б смага любові да кнігі перавысілася смагай эканамічнага дастатку і другіх памкненняў.

Талент генія бессмяротны

Перада мною часта ўзнікаюць вобразы маіх вяскоўцаў — актыўных чытачоў бібліятэкі: малых вучняў, падлеткаў, дарослых, пенсіянераў. Шамацяць старонкі, і ў гэтыя імгненні прыходзяць з памяці незабыўныя словы вялікага паэта — генія і вялікага аматара кнігі А. С. Пушкіна: «Чытанне — вось лепшая вучоба... Ісці ўслед за думкамі вялікага чалавека — гэта навуча самая займальная...» Просты і мудры сэнс гэтых пушкінскіх слоў напаўняе душу былога бібліятэкара сапраўднай асаладай ад думкі, што я служыў вялікай, важнай справе.

Пушкін для мяне самога пачаўся з яго вершаў і казак, калі ў сям'і старэйшыя браты і сёстры іх чыталі ўголос. Цудоўныя пушкінскія радкі загучалі ва мне на ўсе часы, будуць жыць і ў маіх дзецях і ўнуках. Я зачытваўся пушкінскімі радкамі сам. Яны запаўнялі маё ўяўленне, яны адкрылі мне Радзіму.

Вясной 1946 года камандаванне вайскавай часці ўзнагародзіла мяне водпускам на малую радзіму. Успамінаю той момант, калі я падышоў да вёскі. Настальгія дала знаць аб сабе. Зашчымела сэрца, затрымцела... З пушкінскімі словамі на вуснах: «Приветствую тебя, пустынный уголок...» я кінуўся на зямлю, абняў і пацалаваў яе. Цёплыя слёзы радасці цяклі доўга. Ляжаў, удыхаючы ў сябе родныя з дзяцінства духмяныя пахі зямлі і ўслухоўваўся ў спеў і пераклічку птушак. Ён, Пушкін, навучыў мяне адчуваць пахі і смак паэзіі Радзімы: «Там русский дух...там Русью пахнет». Прыемна адчуваў пахі роднай Бацькаўшчыны — слаўнага Прыбесяддзя.

Вершы паэта — гэта мастацтва, гэта музыка. Гэта крыніца асалоды, гэта крыніца бадзёрасці, моцы, здароўя духоўнага, веры ва ўрачыстасць чалавечага духу, у перамогу святла і жыцця над цемрай.

Наказам Пушкіна: «Гордиться славою своих предков не только можно, но и должно; не уважать оное есть постыдное мало-душие...» — я прытрымліваюся пастаянна ў сваіх пошуках па ўстанаўленню згубленых сувязей сучаснага з мінулым. Добрахвотна, як бескарыслівы энтузіяст, праглядаю горы архіўных папер, бібліяграфічных даведнікаў, каб знайсці хаця б адно-адзінае ўпамінанне, малавядомы факт або толькі дату. Знайсці тую нітку, якая моцна звязвае мінулае і сённяшні дзень, дакапацца да вытокаў падзей і спраў на зямлі роднага края — Хоцімшчыны.

Я многаму вучыўся і вучуся ў Пушкіна, заўсёды яго навука патрэбна мне ў жыцці, заўсёды я ў яго знаходжу нешта новае, прыгожае і цудоўнае. Пушкін — ён такі ж, як усе, толькі геній! Ён — адзін з самых разумных людзей на свеце — і нас робіць разумнейшымі. Чытаючы яго кнігі, мы пачынаем па-новаму шмат чаго бачыць у жыцці, на што раней не звярталі ўвагу, і намнога глыбей разумець навакольны свет. І саміх сябе мы пачынаем лепш разумець, з усімі нашымі жаданнямі і пачуццямі. Чытаючы Пушкіна, мы становімся мудрэйшымі, больш свядомымі і сур’ёзнымі, набываем грамадзянскую мужнасць.

Аб вялікай спадчыне і самой асобе Пушкіна дакладна сказаў акадэмік Д. Ліхачоў: «Пушкін — гэта лепшае, што ёсць у кожным з нас. Гэта дабрыва і талент, смеласць і прастата, вернасць у дружбе і бязмежнасць у любові, павага да працы і да людзей працы...»

Людзі зямлі хоцімскай, чытайце Пушкіна! Талент генія бессмяротны!

Ласовский, М. Моё солнце — Пушкин / М. Ласовский. — Шлях Кастрычніка. — 1999. — 30 чэрвеня. — С. 2. (*Пераклад з рускай — В. Арцём’ева*).

Цвёрдая падтрымка герояў кніг Шамякіна

Дабрыня асабліва надоўга западае ў памяць. Вярнуўся я ў родны мясціны пасля фронту і службы ў радах Узброеных Сіл СССР у маі 1951 года. Сумаваў па родных мясцінах амаль восем гадоў. А дома толькі адна старэнькая матуля. Ды хата патрабавала неадкладнага капітальнага рамонту. Калгас беднаваты, грошай няма, адзін голы працадзень. Што рабіць?

Ажно крыху разгубіўся, хоць на фронце ў пяхоце-матухне давялося многае за вайну пабачыць і перажыць. Вырасыў было падацца ў Закаўказзе, дзе служу ў арміі ў апошні час, альбо ў горад на будоўлю. А пакуль афармляліся дакументы, пачаў працаваць у калгасе.

Як чытач-аматар зайшоў аднойчы ў сельскую бібліятэку. Кніг у ёй у той час было небагата. Звярнуў увагу на вельмі зашмальцава-

ную «Глыбокую плынь» Шамякіна, якая выйшла з друку ў 1949 годзе, а ў 1951-м была ўдасцена Дзяржаўнай прэміі СССР. Знешні выгляд кнігі сведчыў аб тым, што пабывала яна не ў адных руках. Раман запаланіў мяне. Глыбокай сімпатыяй пранікся і да яго аўтара, які захапляюча і па-майстэрску апісаў усенародную партызанскую барацьбу, і да герояў кнігі, якія стойка і мужна змагаліся з ворагам на беларускай зямлі і перамаглі яго ў смяротнай схватцы. Асабліва запомніўся мне канец рамана, калі Карп Маеўскі «...папляваў у далоні, глыбока капнуў рыдлёўкай старое вогнішча, адкінуў зямлю ўбок і сказаў:

— Ну, дзеці, будзем будавацца».

Словы гэтыя ў якойсьці ступені падыходзілі і мне, зрабіліся як бы камандай і перамянілі мае папярэднія думкі. У нейкай ступені яны нават яшчэ больш прывязалі мяне да родных мясцін, выклікалі нястрымнае жаданне жыць на зямлі бацькоў, будаваць і ўпрыгожваць жыццё роднай вёскі. Аднойчы пры чарговым наведванні бібліятэкі ў маі 1951 года я сутыкнуўся там са старшынёй выканкама райсавета Пятром Несцеравічам Післяком і старшынёй выканкама сельскага савета Іванам Ільчом Іллючэнкам. Распачалі размову, папрасілі прынесці асабовую справу. Што я і зрабіў. А неўзабаве прапанавалі пасаду загадчыка хаты-чытальні.

Ветліва сустрэў мяне загадчык аддзела культурна-асветных устаноў райвыканкама Іван Сцяпанавіч Грабянькоў. Так, з блаславеннем маіх новых начальнікаў, з армейскай хваткай я і пачаў сваю справу культасветработніка ў роднай вёсцы. Паступіў вучыцца на завочнае аддзяленне Мінскага бібліятэчнага тэхнікума імя А. С. Пушкіна. Потым быў пераведзены на пасаду загадчыка сельскай бібліятэкі, завочна закончыў бібліятэчны факультэт Мінскага педінстытута імя М. Горкага. Працаваў з натхненнем. Сельская бібліятэка стала сапраўднай школай прапаганды беларускай літаратуры.

Праходзяць гады, але і зараз з вялікім задавальненнем і асаададай зачытваюся творамі, якія так плённа выходзяць з-пад пяра майго добрага дарадчыка Івана Пятровіча. У кожнай яго кнізе я знаходжу для сябе штосьці новае, цікавае, захапляючае. Запомнілася, дарэчы, на ўсё жыццё і сустрэча з Іванам Пятровічам на канферэнцыі чытачоў па гісторыка-рэвалюцыйнай тэме ў час вучобы ў Мінскім педінстытуце.

За 50 гадоў, на працягу якіх я не развітваюся з творамі І. Шамякіна, моцна пасябраваў і нават парадніўся з героямі яго кніг. Героі літаратурных твораў І. Шамякіна дапамаглі мне знайсці сваё месца ў жыцці, працаваць і вучыцца, захапіцца яшчэ глыбей кнігай і вялікай павагай да яе, стаць бібліятэкарам, кнігалюбам, увогуле быць сумленным чалавекам. Як і герояў Шамякіна, вабіла мяне захапленне любімай справай, імкненне не адрывацца ад жыцця.

Заўсёды ў перыяд уборкі ўраджаю ўсе людзі ў полі. Нават з горада прыязджалі групамі шэфы. Райвыканкам некалькі гадоў запар пасылаў і мяне працаваць загадчыкам збожжатока ў сваім саўгасе, які меў насенняводчы накірунак. Але аднойчы гэта не спадабалася чамусьці новаму загадчыку аддзела культуры таго ж райвыканкама, і ён хацеў вызваліць мяне ад работы ў бібліятэцы за тое, што я не адмовіўся дапамагаць вёсцы. Нейкі час нават не выдаваў мне зароботную плату, хаця я працаваў, як кажуць, на два франты. Прышлося праз народны суд даказваць сваю правату.

І ў гэтай справе мне была цвёрдая падтрымка герояў Шамякіна. Увасобленыя ў вобразе Алёшы Касцянка лепшыя рысы нашай моладзі — сціпласць, працавітасць, прынцыповасць — натхнялі.

За час знаёмства з творамі Шамякіна ажжыццявіў добры наказ Карпа Маеўскага: і дом пабудаваў, і абзавёўся сям'ёй. А ад кніг юбіляра засталіся самыя чыстыя і светлыя ўражанні не толькі ў мяне асабіста, але і ва ўсіх маіх аднавяскоўцаў, яны сталі любімымі нашымі кнігамі.

Як паклоннік таленту пісьменніка і зайдрознага лёсу яго кніг, з вялікай удзячнасцю кланяюся нястомнаму працаўніку за багацце маральна-этычных праблем і за ўсе каштоўныя скарбы, адлюстраваныя ў творах пісьменніка.

Ласоўскі, М. Глыбокая сімпатыя да «Глыбокай плыні» / М. Ласоўскі // Шлях Кастрычніка. — 2001. — 18 красавіка. — С. 3.

Аркадзь Гайдар у маім жыцці

Мы напераганкі, у прамым сэнсе гэтага слова, у школьнай бібліятэцы, у бібліятэцы хаты-чытальні пры сельскім савеце чыталі кнігі Гайдара, у якіх ён умеў гаварыць з намі, юнымі чытачамі, аб

нашым месцы у новым вялікім жыцці, умеў ставіць перад намі захапляльныя мэты. Звычайныя хлопчыкі і дзяўчынкі пад яго пяром станавіліся сапраўднымі героямі, смелымі людзьмі, якія ідуць на рызык, на небяспеку, на подзвіг. Ён імкнуўся разбудзіць у нашых юных душах дабрыву, сапраўдныя пачуцці таварыства, калектывізму і адданасці Айчыне. У грозныя гады Вялікай Айчыннай вайны першымі з маіх аднагодкаў яшчэ пры акупацыі пайшлі ў партызаны Аляксандр Мікуцін, Мікалай Краўцоў, Міхаіл Семіградскі. А як толькі Хоцімшчына была вызвалена ад ворага, у шэрагі абаронцаў Айчыны адначасова ўліліся дзесяць маіх аднакласнікаў. Блаславіла маці і мяне. На франтах змагаліся чатыры мае родныя браты, восем стрыечых братоў і дзядзька Якаў.

Гайдар часценька казаў сябрам: «Усё, што ёсць у мяне хорошага, гэта ў мяне салдацкае». Сваім жыццём, сваёй творчасцю выходзіў ён салдацкія якасці ў чытачоў... Авалодваць майстэрствам прафесіі — Радзіму абараняць — аўтару гэтых радкоў давалося восем гадоў. Гэта былі іспыты майму пакаленню на трываласць характару, на чалавечыя каштоўнасці.

Заўсёды я з любоўю перачытваю ўсё, што напісана Гайдарам. У 2002 годзе я лячыўся ў Чаркасах. Украінскія таварышы пасадзейнічалі мне, і я змог убачыць магілу люблага настаўніка «Чырвоназоркавай моцнай гвардыі».

Безупынна білася сівая, з белай грывай хваля аб круты бераг Дняпра, на якім узвышаліся помнік і магіла пісьменніка ў гарадскім парку горада Канева, каля царквы. Пад калакольны перазвон царкоўнага храма доўга стаяў я на каленях, кладучы зямны паклон. На магільнай пліце словы аднаго з яго герояў: «И на что мне иная жизнь? Другая молодость? Когда и моя прошла трудно, но ясно и честно». З поўным правам Гайдар мог сказаць гэта і аб сабе. Аркадзь Гайдар загінуў, як толькі мог загінуць аўтар «Ваеннай тайны» і «Цімура і яго каманды» — ратуючы жыццё салдат-сяброў: ён ішоў уперадзе партызанскага дэзара, першым убачыў ворага і коштам свайго жыцця папярэдзіў сяброў аб сур'ёзнай небяспецы.

Цімураўская работа і сёння вядзецца ў Трасцінскай школе. Аркадзь Гайдар і сёння з намі!

Лосовский, М. Любимый учитель «Краснозвёздной сильной гвардии» / М. Лосовский // Шлях Кастрычніка. — 2004. — 31 студзеня. — С. 2. (Пераклад з рускай — В. Арцём'ева).

Незабыўная сустрэча з Аркадзем Куляшовым

Усходняя Магілёўшчына — радзіма народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова, з якой непарыўна звязана яго паэтычная творчасць. У вершы «Вуліца Маскоўская» ён піша:

Пакланіўшыся вясне і маю,
Кліч зязюлі ўчуўшы з-за ракі,
Кожны год
У вёску ад'язджаю,
Падышаць, чым дышуць землякі.

А. Куляшоў уславіў бацькоўскі край, сваю родную Бесядзь, якая дзякуючы паэту стала вядомай ракой. Бываючы ў вёсках Елаўцы і Альшове, я звярнуў асаблівую ўвагу на геаграфічныя прывязкі яго творчасці, часам задумваюся, ці не ў гэтых месцах лірычны герой А. Куляшова напаткаў дзяўчыну незвычайнай прыгажосці? Менавіта пад уплывам асалоды крынічна-празрыстай народнай паэзіі, народных звычаяў, вясельных і заручальных песень, якія аксамітамі рассыпаны ў рамантычна-ўзнёслай паэме-песні «У зялёнай дуброве», я ў 1968 годзе звярнуўся з лістом да паэта, каб адказаў, ці не на Хоцімшчыне яна была напісана, і якія яшчэ творы былі створаны на хоцімскай зямлі?

Неўзабаве атрымаў шчыры адказ, інтуіцыя мяне не падвяла.

Незабыўнай засталася наступная сустрэча. 3 ліпеня 1972 года быў у мяне звычайным працоўным днём. У сярэдзіне дня ў бібліятэцы я расстаўляў на паліцах кнігі. Калі ж свой позірк, адарваўшы ад кніг і паліц, накіраваў на нечаканага наведвальніка, то вачам сваім не паверыў. Нават разгубіўся. Да мяне з працягнутай да поціску рукой і ўсмешкай на твары падыходзіў наш зямляк, народны паэт Беларусі Аркадзь Куляшоў: «Атрымаў ваша пісьмо з просьбай даслаць у бібліятэку свае новыя кнігі з аўтографамі. Едучы да бацькоў у Хоцімск, вырашыў выканаць вашу просьбу і зрабіць чытачам бібліятэкі падарунак». Сеўшы за стол, паважаны госць напісаў нам на сваіх, нядаўна выйшаўшых з друку кнігах «Сцяг брыгады» і «Сасна і бяроза» аўтографы: «Трасцінскай сельскай бібліятэцы ў дні яе 50-годдзя ад аўтара-зямляка. А. Куляшоў. 3 ліпеня 1972 г. Вёска Трасціно».

Пасля ўручэння падарунка шануюны госць пацікавіўся кніжным фондам бібліятэкі, якія кнігі карыстаюцца попытам у чытачоў, колькасцю і складам чытачоў бібліятэкі, іх густамі. Дэталева азнаёміўся з кразнаўчай работай, праводзімай бібліятэкай, даў ёй станоўчую і высокую ацэнку.

Творы Аркадзя Куляшова для многіх з нас — надзённы хлеб, чысты крынічны струмень. Радкі твораў яго адчуваеш у сэрцы, як сцежку пад нагамі, як неба над сабою. Прыехаў паэт, чый лёс, чыя словы зрабіліся часцінкай цябе самога, а яго кнігі — нашым агульным святам. Цудоўная дабрыня і сардэчнасць у адносінах да людзей была неад’емнай рысай характару нашага славутага земляка.

Ласоўскі, М. Светлая крыніца памяці / М. Ласоўскі // ЛіМ. — 2004. — 6 лютага. — С. 14.

Кнігі Шолахава — добрыя спадарожнікі

Праца бібліятэкара. На першы погляд яна непрыметная: падумаеш, выдаць чытачу кнігу. Здаецца, не так гэта ўжо цяжка і складана. Або даць параду, падказаць, як арыентавацца ў кніжным моры. Зноў жа — праца невялікая. Але ж якой вялікай падрыхтоўкі яна патрабуе ал бібліятэкара. Колькі яму спатрэбіцца перачытаць самому, а яшчэ неабходна ведаць запыты, інтарэсы, схільнасці, планы сваіх чытачоў, каб правільна выбраць гэтую кнігу. Вельмі вялікія патрэбны бібліятэкару веда, каб стоячы ля кніжнай паліцы, быць сапраўдным лоцманам у кніжным моры.

Не толькі вучыўся на бібліятэкара дзевяць гадоў завочна. І цяпер чытаю многа сам, чытаю многа разам з чытачамі калектыўна. Падахвоціліся прыходзіць на мае чытанні ўголас у сельскай бібліятэцы старажылы вёскі — ветэраны калгаснага руху і саўгаснай вытворчасці. І вось дачыталі мы кнігу другую, раздзел ХХІХ рамана «Поднятой целины» Міхаіла Шолахава.

Пасля доўгай замінкі ажывіліся ветэраны... і сталі прыводзіць прыклады з нашых трасцінскіх падзей. Як у далёкім 1922 годзе у саўгас «Разальмова» ўварвалася банда. Абрабавалі касу, забралі каня

і калёсы, а дырэктара саўгаса Сіцькова пасля пакутлівых здзекаў над ім павесілі на слупе. Трагічны лёс напаткаў і першага старшыню калгаса «Ленінскі шлях» Маляванава, якога таксама забілі ворагі калгаснага ладу.

Пасля чытання і абмеркавання кніг Шолахава мы вырашылі сабраць матэрыялы аб гісторыі саўгаса. Іх збор доўжыўся ажно дваццаць гадоў, і летам 1989 года ўрачыста адсвяткавалі 70-гадовы юбілей саўгаса. Даклад аб гісторыі саўгаса даручылі зрабіць мне, як даследчыку-краязнаўцу. Матэрыялы аб саўгасе «Трасціно», вытокама якога быў саўгас «Разальмова», апублікаваны ў кнізе «Памяць. Хоцімскі раён».

Міхаіл Шолахаў, як настаўнік, здолеў умела раскрыць у сваім рамане галоўны ўрок — урок праўды, які надаваў мне моцы ў цяжкія хвіліны. Кожнае лета ў сезон жатвы паступала каманда: рашэннем райвыканкама пасылаем цябе, як дэпутата сельскага савета, на месяц загадчыкам збожжатока, адначасова будзеш праводзіць там і ўсю сваю ідэалагічную работу. Дзесяць летніх сезонаў давялося працаваць на два франты. Пяць гадоў не мог я патлумачыць свайму кіраўніцтву ў раённым адзеле культуры на іх закавырыстае пытанне: «Чаму ты не адмовіўся ад шэфскай дапамогі саўгасу?» «Выходзіць, на іх думку, што я мог свабодна адмовіцца на фронце і не ісці ў атаку пры наступленні: проста абсурд! Мяне здзіўляе: як можна было сядзець у халадку сваіх кабінетаў, калі на полі вырашаўся лёс Айчыны!

Пры маёй працы ў бібліятэцы над паліцай з кнігамі Шолахава вісеў плакат са словамі Міхаіла Шолахава: «Любіце кнігу ўсёй душой! Яна не толькі ваш лепшы сябар, але і да канца верны спадарожнік».

Мая шчырая ўдзячнасць Міхаілу Шолахаву за яго далучанасць у абагачэнні новымі ведамі аб жыцці, аб заканамернасцях і драматызме гісторыі, аб рэвалюцыі і народзе, новым ведам аб чалавеку. І заўсёды я гавару яму: «Дзякуй за ўрокі праўды!»

Лосовскі, М. Кнігі Шолохова — мои добрые спутники / М. Лосовский // Шлях Кастрычніка. — 2005. — 1 чэрвеня. — С. 3. (*Пераклад з рускай — В. Арцём'ева*).

У Маскоўскай бібліятэцы

Пры вывучэнні Хоцімшчыны, тым больш дэталева, мяне як бібліятэкара-краязнаўцу цікавілі ўсе пытанні вытокаў і таямніц блізкага і далёкага мінулага. На вялікі жаль, вядомыя даследчыкі нашаму Прыбесядскаму краю ўвагу не ўдзялілі, і як вынік — адсутнасць у бібліятэках нашай рэспублікі літаратуры па гэтай тэме. Была заповітная мара: зазірнуць бы ў кніжныя сховішчы бібліятэк Ленінграда і Масквы. І вось шчасце! Напярэданні 50-годдзя Вялікага Кастрычніка ў 1966 годзе мне пашанцавала прыняць удзел ва Усе-саюзнай нарадзе бібліятэчных работнікаў, арганізаванай Выстаўкай дасягненняў народнай гаспадаркі СССР і Дзяржаўнай бібліятэкай СССР імя У. І. Леніна. Трасцінская сельская бібліятэка ў той час была лепшай бібліятэкай па краязнаўству на Магілёўшчыне — школай перадавога вопыту. Аб творчых пошуках і ўдасканалванні краязнаўчай работы бібліятэкі было прысвечана і маё выступленне на нарадзе.

З вялікай цікавасцю мы знаёміліся на выстаўцы з павільёнам «Савецкая культура». Арганізавана была экскурсія па Крамлі і па Дзяржаўнай бібліятэцы — цэнтральным кнігасховішчы краіны. Усе вячэрнія часы свайго знаходжання ў сталіцы я правёў у чытальных залах чароўнай «Ленінкі».

Ёсць жартоўная метафара: як рэпу грыз. Дык вось, і я «як рэпу грыз» у чытальных залах друкавання радкі ў выданнях з матэрыяламі аб родным куточку — Хоцімшчыне, краю Магілёўскага, зямлі Беларускай.

Знайшоў за подпісам «Ягораў» інфармацыю: «Будзем працаваць на адраджэнне свайго краю» (пра выпуск слухачоў курсаў па беларусазнаўству для сакратароў сельскіх саветаў нашага раёна і дзейнасць мясцовага філіяла «Маладняка»), змешчаную 26 ліпеня 1925 года ў Клімавіцкай акруговай газеце «Наш працаўнік». Знайшоў шэраг іншых матэрыялаў, якія з'явіліся яркімі старонкамі гісторыі Хоцімшчыны і абагацілі краязнаўчы фонд бібліятэк Хоцімскага раёна.

Ласоўскі, М. Хадзіў па «Хоцімскаму друку» / М. Ласоўскі // Шлях кастрычніка. — 2006. — 29 красавіка. — С. 2.

Кнігі Івана Чыгрынава для мяне як бальзам

...Маё знаёмства з творчасцю пісьменніка-земляка пачалося з 1963 года, калі ў часопісе «Польмя» прачытаў апавяданне «Маці», а ў газеце «Літаратура і мастацтва» — «Па дарозе дамоў». Творы гэтыя, здавалася мне, былі ўдосталь напоеныя жыватворнымі сокамі роднай бацькоўскай зямлі, а Прыбесяддзе ж — паўнаводны выток яго твчрасці. З гэтага часу пачалася і перапіска. З радасцю сустракаў зборнікі апавяданняў «Птушкі ляцяць на волю», «Самы шчаслівы чалавек», якія з аўтографамі дарыў мне аўтар.

У сваіх лістах я раіў Івану Гаўрылавічу звярнуцца да публікацый пра падзеі на беларускім усходзе ў часы Вялікай Айчыннай вайны, з якімі ён змог бы азнаёміцца ў бібліятэках Мінска.

Але, на маё здзіўленне, у сваім лісце да мяне 30 мая 1971 года ён піша: «...Неўзабаве я маю намер прыехаць на радзіму (збіраю матэрыял для другога тома «Плача», і, можа, завітаю ў Трасціно).

Р. С. Напішы мне, калі ласка, ці ёсць у цябе асабіста выразкі з газет і кнігі, якія ты пералічыў у сваім лісце да мяне ад 3 сакавіка 1971 года? Маецца на ўвазе ўсё, што тычыцца маёй тэмы. Цісну руку. Ів. Чыгрынаў». Летам 1971 года Чыгрынаў прыязджае ў Трасціно. Уважліва і старанна вывучае сабраныя мной матэрыялы. Папрасіў пакарыстацца кніжкай пра партызанскі атрад Д. Мядзведзева «Дзённік камісара» (Г. Кулакова), якая была выдадзена ў маскоўскім выдавецтве. Калі размова зайшла пра літаратуру, пра пісьменніцкую працу, то Іван Гаўрылавіч па-бацькоўску прачытаў мне такія вершаваныя радкі:

Я ўпарты,
не кіну пачатае справы,
Каменне крышу,
Разграбаю пяскі,
Пад кпіны аматараў
лёгкае славы
Капаю рэчышча ўласнай ракі...

І дадаў:

— Для мяне як настаўнік у літаратуры Аркадзь Куляшоў значыў шмат.

Упамінанне Бесядзі спакусліва пацягнула нас на сустрэчу з ёй. Мы ціхай хадой па правым беразе ракі прайшлі аж да мяжы з Расіяй, да вёскі Ціхань. Увесь час гаворку веў госць. Яго цікавасць была скіравана на навакольную прыроду. Для мяне ён быў выдатным экскурсаводам у свет раслін. Кожную траўку-мураўку ён называў сваім імем. На маё здзіўленне яго досведам Іван Гаўрылавіч сказаў:

— Хацелася б, каб у нашай літаратуры было болей паху кветак, і спеваў птушак, і зямлі, якая дыхае, і дажджу, і сонца, і плоці людской. Усё гэта літаратура павінна адлюстроўваць, у тым яе і прызначэнне.

А калі заўважылі фантанчыкі рачных крынічак на пясчанай водмелі, Іван Гаўрылавіч зняў абутак, закасаў калашыны, увайшоў у раку, памыў рукі, далонямі набраў вады, абмыў-асвяжыў твар і тройчы са смакам і асалодай прагна выпіў бальзам зямных крыніц.

У час сустрэч у 1973 і 1979 гадах прайшлі з ім па сцежках партызанскага атрада Д. Мядзведзева, а таксама па шляху воінаў-кавалерыстаў.

За сяброўства, якое лічу вялікім гонарам, атрымаў раман «Плач перапёлкі» з аўтографам: «Дарагому Міхаілу Аляксеевічу з удзячнасцю за дапамогу ў маёй рабоце. Іван Чыгрынаў. 15. IV. 79».

Кнігі з аўтографамі Івана Гаўрылавіча для мяне як бальзам, як узнагарода за маю 36-гадовую працу сельскім бібліятэкарам. Творы майстра мастацкага слова натхнялі мяне на добрасумленную работу.

Слынным сын Прыбесяддзя ў сваіх раманах «Плач перапёлкі», «Апраўданне крыві», «Свае і чужынцы», «Вяртанне да віны», «Не ўсе мы згінем» увекавечыў подзвіг нашых бацькоў і прадзедаў, асабліва ў гады нямецкага ваеннага ліхалецця, з любасцю і вялікай праўдай раскажаў усяму свету, як у Прыбесяддзі ішло змаганне з фашысцкімі захопнікамі.

На жаль, дачасна пайшоў з жыцця выдатны майстар мастацкага слова, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР, народны пісьменнік Беларусі Іван Гаўрылавіч Чыгрынаў, але ён пакінуў нам праўдзівую жывую памяць народа нашага Прыбесядскага краю.

Ласоўскі, М. Бесядзь — крыніца найтхнення і творчасці / М. Ласоўскі // ЛіМ. — 2010. — 11 чэрвеня. — С. 10.

Слова да работнікаў абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна

Як чалавек, аддаўшы ўсяго сябе бібліятэчнай справе, хачу падзяліцца ўспамінамі аб Магілёўскай абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна ў сувязі з яе юбілеем.

Безумоўна, ніколі не забуду з асобым прызнаннем і шчырай удзячнасцю дырэктараў бібліятэкі Ніну Міхайлаўну Саўчанку і Вольгу Дзмітрыеўну Баранаву, загадчыка навукова-метадычнага аддзела Віктара Іванавіча Арцем'ева, якога лічу сваім кумірам, патрыярхам бібліятэказнаўства на Магілёўшчыне, загадчыка аддзела беларускай літаратуры і краязнаўства Мікалая Захаравіча Дашкоўскага, бібліёграфа Ганну Якаўлеўну Чарток. Гэта яны заўважылі і ацанілі бібліятэкара з глыбінкі, з вёскі Трасціно, і зрабілі магчымым прыняць мне актыўны ўдзел у абласных нарадах, у рэспубліканскіх навукова-практычных канферэнцыях работнікаў культуры ў Магілёве, Гомелі, ва ўсесаюзнай нарадзе ў Маскве, на якіх я дзяліўся вопытам работы.

Пастаянна лічыў і лічу, што быць бібліятэкарам — не толькі высокі гонар і абавязак, але і вялікая адказнасць, каб праз кнігу па-seяць іскрынку ведаў сваім чытачам, прывіць ім любоў да чытання.

Пры падтрымцы Аркадзя Куляшова ўдалося гаспадарчым спосабам пабудаваць памяшканне для сельскай бібліятэкі — зборнашчытавы домік. Бібліятэка камплектавала свой фонд у бібліятэчным калектары па заяўках і тэматычных планах выдавецтваў. Дарэчы, адзіная з усіх сельскіх бібліятэк вобласці. Яна вяла шырокую краязнаўчую работу, была школай перадавога вопыту па прапагандзе беларускай і краязнаўчай літаратуры.

У зоне абслугоўвання Трасцінскай бібліятэкі пражывала 300 сямей, бібліятэка абслугоўвала 600 чытачоў, а кнігавыдача складала 12000 дакументаў за год.

Супрацоўнікі абласной бібліятэкі, як прафесіяналы, былі метадысты-творцы з Божай іскрай. Ім у знак удзячнасці я ўключыў бы паслухаць дзвятую сімфонію Бетховена «Да радасці».

Вялікае, вялікае дзякуй з нізкім паклонам! Няхай Божае бласлаўленне заўжды будзе з вамі!

Лосовский, М. А все хорошее не забывается / М. Лосовский // Веснік бібліятэк. Інфармацыйна-аналалітычны бюлетэнь. — Магілёў, 2010. — № 2/15. — С. 8—9. (Пераклад з рускай — В. Арцем'ева).

ЛЕТАПІСЕЦ З ТРАСЦІНО

Невысокі, хударлявы. Сярэдняга веку. Заўсёды у клопатах, у пошуку. Так коратка можна сказаць пра Міхася Аляксеевіча Ласоўскага, бібліятэкара з Трасціно. І яшчэ гэтага чалавека называюць трасцінскім вучоным.

Міхась Аляксеевіч паказвае мне тамы дакументаў, артыкулаў з газет і часопісаў. Кожная публікацыя, якая ў якойсці меры звязана з родным кутам, тут прысутнічае.

...Фотакопіі з «Географического словаря Королевства Польского». Прывёз з Масквы. «Село Тростино. Опросной Лист 1896 года». З Мінску. «Отчёты о раскопках могильников, проведенных в 1913 году». З Адэсы. «Крестьянское движение в Климовичском уезде». З Ленінграда. Ніхто Ласоўскага не камандзіраваў у архівы, музеі, бібліятэкі. На свае за водпуск грошы ездзіў. А яшчэ было шмат гутарак са старажыламі. Запісы народных песень, лягенд, паданняў. І мноства гадзін роздуму, даследванняў.

Так узнік альбом-летапіс «Наш родны край». Шмат каму гэты Трасцінскі летапіс — апавяданне аб тым, з чаго пачынаецца іх Радзіма.

Што ж убачылі жыхары Трасціно з карпатлівай працы свайго летапісца?

1662 год. Першае ўпамінанне аб Трасціно — вёска і фальварак. Крычаўскае стараства кармілася Трасцінскім хлебам і мёдам, на магілёўскіх таргах прадавалі трасцінскае льняное ткацтва.

Марылі аб волі. Таму што не было моцы жыць пад панскім прыгонам. Былі паўстанні супраць польскіх паноў і расійскіх памешчыкаў. Жыхароў гэтых месц можна было сустрэць сярод воінаў, якія змагаліся пад сцягамі гетмана Багдана Хмяльніцкага, сярод паплечнікаў мяцежнага Вашчылы — важака крычаўскіх сялян і рамеснікаў.

«Знакаміты рускі прафесар-акуліст Касценіч Ерафей Васільевіч — наш зямляк, — запісана ў Ласоўскага. — Бацька яго быў кухарам у трасцінскага памешчыка. Касценіч самому Дзімітрыю Іванавічу Мендзялееву, вялікаму рускаму хіміку, урагаваў зрок. Лячыў яго. Вядомыя браты Брайцавы — хірург, пісьменнік і інжынер — таксама нашы. З суседняй вёскі Забялышын, у нас у Трасціно вучыліся».

У доме Ласоўскага вісіць партрэт Івана Валер’янавіча.

— Мой першы настаўнік...

...Ён прыехаў, настаўнік Ваня Дзёмкін, у Трасціно ў адзін з дзён 1920 года — стварыў першую камсамольскую ячэйку, першую бібліятэку, адчыніў дзверы першай савецкай працоўнай школы... З апавядання пра І. В. Дзёмкіна пачынаецца новая гісторыя Трасціно.

Яна асабліва багатая краязнаўчымі дакументамі. Дарагія для сэрца трасцінскага селяніна здымкі: першыя ўдарнікі, уручэнне дзяржаўнага акта на вечнае карыстанне зямлёй...

...На абеліску надпіс: «Вечная слава героям... Што здзейснілі яны ў сваім жыцці, загінуўшыя сыны Трасціно? Свае запісы пра іх Міхась Ласоўскі заканчвае словамі Юліуса Фучыка: «Я хацеў бы, каб усе ведалі, што не было невядомых герояў, а былі людзі, якія мелі сваё імя, свой воблік, свае надзеі».

«Каб усе ведалі...» Мне здаецца, што ў гэтым Ласоўскі бачыць свае жыццёвае прызначэнне. У летапісу ён расказаў пра Цярэнція Цыганкова, які быў першым трасцінскім піянерважатым, потым аграномам і лётчыкам.

Ён расказаў і пра брата Цярэнція — Івана Цыганкова, настаўніка, які таксама не вярнуўся дадому.

Подзвігі многіх сыноў Трасціно сталі вядомы пасля нястомных пошукаў Ласоўскага-бібліятэкара, Ласоўскага-салдата...

Чытаю і тое, што напісаў Ласоўскі ў вялікай прэсе і ў саўгаснай насценнай газеце пра сваіх сучаснікаў. Багатая чалавечая галерэя. Дом, у якім жыве Міхась Аляксеевіч, выглядае самым прыгожым у Трасціно.

— Будаваў сам. Спачатку пабудаваў дом для бібліятэкі. Ды яшчэ вучоба завочная. Часцей даводзілася вечарамі цяслярыць. Доўга будаваў. Затое дасягнуў сваёй мэты, каб людзі, убачыўшы мой дом, вучыліся будавацца культурна, не па-старынцы. Бібліятэку, дом

Ласоўскага акаймляе алея беластвольных бяроз. Яна падобная на дыяграму: высокае дарослае дрэва, побач бярозка маладзейшая, а яшчэ далей — маленькі саджанец. Алея свой пачатак бярэ з першых гадоў працы ў бібліятэцы. Не ўсе дрэўцы захаваліся. Адны вецер зламаў, другім зямля моцы не давала, трэціх злая рука знішчыла. А Міхась Аляксеевіч упарта садзіў і садзіў бярозкі.

Не заўсёды Ласоўскаму ўдаецца зрабіць задуманае. І яму ў друку і на сходах, у спрэчках і ў гутарках даводзіцца дабівацца дабрыні і праўды, змагацца з коснасцю, невуцтвам, раўнадушшам. Ласоўскі ўпарта робіць сваю справу. І дапамагае другім: створаны ім летапіс узялі на узбраенне трасцінскія актывісты.

Резников, Я. Летописец из Тростино / Я. Резников // Блокнот агитатора. — 1970. — № 19. — С. 25—27. (*Пераклад з рускай — В. Арцём'ева*).

ЗАЛАТЫЯ ВЫ НАШЫ!

Для Галіны Паўлаўны і Міхася Аляксеевіча Ласоўскіх з Трасціно 2006 год стаў знамянальнай падзеяй у іх сямейным жыцці — яны адзначылі сваё залатое вяселле, а яшчэ 80-гадовы юбілей з дня нараджэння Міхася Аляксеевіча, старэйшага селькора раённай газеты «Шлях Кастрычніка».

Вялікая любоў да кнігі моцна паўплывала на іх лёс і аб'яднала на ўсё жыццё.

Міхась Аляксеевіч працаваў загадчыкам хаты-чытальні ў Трасціно, Галіна Паўлаўна — бібліятэкарам у раённай бібліятэцы. У 1951 годзе на раённым семінары культасветработнікаў яны пазнаёміліся. Дружылі, вучыліся завочна, а ў 1956 годзе ажаніліся. Пераехаўшы на радзіму мужа, яна да выхаду на пенсію працавала настаўніцай беларускай мовы і літаратуры ў Трасцінскай школе. Ён — загадчыкам мясцовай бібліятэкі.

Яны праз кнігу разам няслі людзям ведаў, а яшчэ культуру чытання, якое ўзвышае чалавека і ачышчае яго душу.

Па добраму можна пазайздросціць гэтай цудоўнай пары, усё жыццё пражыўшай зладжана, у дружбе, глыбокай павазе і адданасці адзін да другога, у любові.

Вось што гаворыць Міхась Аляксеевіч пра сваю жонку:

«У мяне цудоўная ёсць сяброўка, жонка Галіна. Яна — сонейка, як падарунак майго лёсу, з ёй заўжды разам дзелім папалам усе нягоды і радасці. Бог звёў нас пад адзіны дах, злучыў навечна нашы душы і сэрцы».

Галіна Паўлаўна — выдатнік народнай адукацыі БССР, дэлегат 6-га з'езду настаўнікаў БССР, узнагароджана Ганаровай Граматай Вярхоўнага Савета БССР. Яна дзесяткі гадоў нязменна кіравала раённым метадычным аб'яднаннем настаўнікаў роднай мовы і літаратуры. Ну як не ганарыцца такой таленавітай, цудоўнай жон-

кай! Багата ўзнагарод ёсць і ў Міхася Аляксеевіча, слыннага сучаснага беларускага крэйзнаўцы, але ў год маці ён гаворыць не пра сябе, а больш пра сваю сяброўку жыцця.

У шлюбным жыцці яны вырастцілі двух цудоўных дачок, якія атрымалі вышэйшую адукацыю, маюць трох унучак. І гэта іх радасць. Кожнае лета дзеці прыязджаюць у бацькоўскую хату з падарункамі, дапамагаюць па гаспадарцы. Маці падносяць гасцям сваю адметную страву — пончыкі, а бацька — грыбы, дары лесу.

У доме Ласоўскіх заўсёды весела ад сямейнай цеплыні, дабрыві, узаемаразумення. Як сказаў паэт: «Не прошли наши лучшие годы, они в детях и внуках живут».

...Побач з іх домам шапацяць сваімі галінкамі пяць беластволых бяроз, якія Міхась і Галіна пасадзілі ў памяць аб сваім вяселлі. Ім, як і юбілярам, амаль 50 гадоў. Разам з дзецьмі і ўнукамі бацькі захапляюцца іх прыгажосцю. Бярозкі як напамін аб пражытым жыцці.

Боброва, С. Золотые вы наши! / Светлана Боброва // Шлях Кастрычніка. — 2006. — 27 снежня. — С. 2. (*Пераклад з рускай — В. Арцём'ева*).

Галіна АНІШЧАНКА-ТУЛУПАВА

ДЗЯКУЙ ВАМ ЗА ЎСЁ-УСЁ І ЗА МАЛЕНСТВА ТАКСАМА!

Добры дзень, паважаныя Галіна Паўлаўна, Міхась Аляксеевіч!
З цёплым, ад шчырага сэрца, прывітаннем да Вас Галя Анішчанка-
Тулупава.

Шматпаважаная Галіна Паўлаўна, як я помню ўсе Вашы ўрокі ў школе! Вы былі для мяне заўсёды прыкладам, вартым для пераймання. Вы цудоўная жанчына, слаўная мама і бабуля. Я заўсёды Вас паважала, мілая мая, добрая Галіна Паўлаўна. Я многаму ад Вас навучылася. Нізкі Вам паклон ад мяне! Дзякуй вам за ўсё-усё!

Паважаны Міхась Аляксеевіч! І Вас я помню ўсё свае жыццё, дзеткам сваім іншым разам раскажваю. Колькі у Вас кніжак перачытала! Любіла хадзіць у бібліятэку. Вы сапраўдны краязнаўца і бібліятэкар. Я перад Вамі нізка схіляю галаву. Дзякуй Вам за ўсё-усё і за маё маленства таксама!

У жыцці не заўсёды складваецца так, як хочацца. У свой час паехала я ў Сібір. Можа, так лёсу было ўгодна. А цяпер настальгія. Люблю сваю малую радзіму, сваё сяло Трасціно, сваю Беларусь!

Крыху пра сябе. Працую выхавателем у дзіцячым садзе амаль трыццаць гадоў. Скончыла завочна Лесасібірскі педагагічны інстытут у 2000 годзе. Людзі мяне паважаюць, цэняць на рабоце. У мяне добрая сям'я: муж, дзве дочки і сын, а яшчэ дзве ўнучкі.

*2009 г. Краснаярскі край
(Пераклад з рускай — В. Арцём'ева)*

ПРАФЕСІЯ БІБЛІЯТЭКАРА Ў НАС СЯМЕЙНАЯ

Пры сустрэчы на этапе падрыхтоўкі ў друк са складальнікам, рэдактарам і адным з аўтараў гэтага зборніка, ён заўважыў: «Пра сельскага бібліятэкара яшчэ ніхто не пісаў кнігу». А таму наша сям'я Ласоўскіх вельмі ўдзячна пісьменніку і бібліятэчнаму работніку Віктару Арцем'еву за тое, што ён ажыццявіў нашу даўнюю мару — сабраў разам публікацыі ў друку пра нашага бацьку, які гэтага сапраўды заслугоўвае. Гэта ўнікальны творчы чалавек, ён сваім прыкладам, вобразам жыцця і мыслення паказаў, якой на самой справе павінна быць праца бібліятэкара. Ён, як салдат на ратным полі, заўсёды і ўсюду адстаівае дабро, праўду і справядлівасць, не глядзячы на ранг субяседніка і не гнучыся пад змены ў свеце. Сапраўдны салдат, сапраўдны Чалавек.

У шасцідзясятых гады для сельскай мясцовасці была рэдкасць мець бібліятэкару спецыяльную, тым больш вышэйшую, адукацыю. І Міхась Аляксеевіч як спецыяліст-бібліёграф сабраў кніжны фонд на навуковай аснове. Гэтая акалічнасць кідалася ў вочы нават чытачам бібліятэкі, а спецыялісты-прафесіяналы не аднойчы гэта падкрэслівалі пры наведванні бібліятэкі. Дзякуючы ўнікальнаму па сваёй якасці фонду большасць сялян, школьнікі павышалі свой узровень ведаў, старанна вучыліся і станавіліся адукаванымі людзьмі. Нават з іншых гарадоў у бібліятэку прыходзілі запыты і яны выконваліся без затрымкі.

Апантаная любоў да кнігі і роднага краю паспрыялі Міхасю Аляксеевічу сур'ёзна заняцца краязнаўствам. Колькі музеяў і архіваў гарадоў Мінска, Магілёва, Масквы, Ленінграда наведаў бацька ў пошуках гістарычных дакументаў пра родны край! А колькі прачытана, прагледжана гістарычнай і мастацкай літаратуры, бібліяграфічных дапаможнікаў! Па крупіцах збірае ён звесткі пра гістарычныя падзеі,

пра наведванне Хоцімшчыны знакамітымі людзьмі, пра землякоў, што праславілі родны край. А ў выніку — нататкі, артыкулы і нарысы, якія друкуюць мясцовыя, рэспубліканскія і нават маскоўскія газеты і часопісы. Гэтыя, і не толькі свае, матэрыялы, краязнаўчыя дакументы сабраны ў альбоме-летапісу «Наш родны край», які зроблены рукамі Міхася Аляксеевіча і пакінуты ім, як спадчына, у падарунак чытачам Трасцінскай сельскай бібліятэкі.

У садружнасці з сваёй жонкай Галінай Паўлаўнай, настаўніцай беларускай мовы і літаратуры Трасцінскай сярэдняй школы, было праведзена шмат масавых мерапрыемстваў. Вечары і ранішнікі кнігі ў школе і бібліятэцы ладзіліся некалькі дзесяцігоддзяў запар. Гэта былі ўрокі па вывучэнню кніг і творчасці пісьменнікаў, урокі гісторыі роднага краю. А сустрэчы з рабочымі саўгаса і ўдзельнікамі Вялікай Айчыннай вайны сталі ўрокамі мужнасці, урокамі павагі да працы і да людзей сталага веку. Сямейны саюз двух асветнікаў і краязнаўцаў зрабіўся сапраўдным творчым тандэмам, які нес у сабе магутную моц любові да кнігі, ведаў і роднага краю.

Шматгадовая перапіска Міхася Аляксеевіча з пісьменнікамі-землякамі перарасла ў шчырую дружбу з імі. Таму ў Трасціно ахвотна прыязджалі знакамітыя пісьменнікі. Творчыя сустрэчы іх з жыхарамі вёскі і школьнікамі праходзілі ў школе і ў бібліятэцы, а часам утульна, па-дамашняму ў нашай хаце.

Сапраўднай падзеяй у культурным жыцці вёскі быў прыезд у 1972 годзе ў Трасцінскую сельскую бібліятэку народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова. Разам з ім была здымачная група, і яна засняла гэтую сустрэчу паэта з трасцінцамі на плёнку. У выніку ў пракат выйшаў дакументальны фільм «Край крынічны» — аб Трасцінскай бібліятэцы і зямлі хоцімскай, радзіме паэта.

Значны ўклад у грамадскае жыццё сваёй вёскі наш бацька ўнёс як мастак-афарміцель. Не злічыць колькі працы было ўкладзена ім у афармленне бібліятэчных стэндаў, кніжных выставак, памяшкання сельскага савета, а ў «Чырвоных кутках» — стэндаў, насценных газет; на фермах, збожжатоку — «Маланак». Ён, валодаючы майстэрствам плакатнага шрыфту, напісаў шмат святочных плакатаў, прыняў актыўны ўдзел у афармленні абеліска паўшым воінам. І ўсё гэта рабілася эстэтычна, прафесійна, з высокім густам.

Як удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, ён палічыў сваім святым абавязкам вярнуць імёны ўсіх землякоў, якія не вярнуліся з ратнага

поля. Нямала іх было «без вестак прапаўшымі», як гэта лічылася на той час. І ён вядзе пошукавую працу аб кожным ратніку-земляку. І ўрэшце аднаўляе поўны спіс загінуўшых. Аніяк не мог ён змірыцца, каб героі лічыліся безымённымі.

— Гэта ж былі нашы суседзі, браты, бацькі — людзі, якія мелі сваё імя. Подзвіг іх бессмяротны!

Да любой справы бацька адносіўся як прафесіянал і абавязкова з творчым падыходам. Спачатку вывучае патрэбную літаратуру, а ўжо потым старанна і скрупулёзна, з незвычайнай руплівасцю, працалюбствам і ўседлівасцю робіць задуманае. Гэтану вучыў і нас, сваіх дзяцей і ўнукаў. І за якую б працу ён ні браўся, спраўляецца з ёю як майстар, мастак, творца! Працу бібліятэкара лічыць сапраўдным мастацтвам:

— Гэта свет духоўнага жыцця, а таму ў бібліятэцы павінны працаваць людзі высокай маралі, якія пастаянна павышаюць сваё майстэрства, прафесіяналізм.

Дзесяцігоддзі Трасцінская сельская бібліятэка была адной з лепшых не толькі ў Магілёўскай вобласці, а і ў краіне. Творчая і шматгранная праца простага сельскага бібліятэкара высока ацэнена спецыялістамі, кіраўніцтвам і добрымі людзьмі. У 1967 годзе імя М. А. Ласоўскага занесена ў Кнігу Гонару Магілёўскага абласнога ўпраўлення культуры.

У 1968 годзе Міністэрства культуры ўзнагародзіла яго нагрудным знакам «За выдатную работу». У дамашнім архіве бацька захоўвае дзесяткі Ганаровых Грамат за плённую працу ва ўстановах культуры па абслугоўванню насельніцтва кнігай. Сярод іх — Ганаровыя Граматы ад абкама партыі і аблвыканкама, ад абласнога ўпраўлення культуры, ад Хоцімскага райвыканкама...

Наша маці Галіна Паўлаўна не адставала ад бацькі. Усю асветніцкую дзейнасць у Трасціно і Хоцімску яны ажыццяўлялі разам. Яна шмат гадоў узначальвала раённае метадычнае аб'яднанне настаўнікаў роднай мовы і літаратуры, пастаянна прымала актыўны ўдзел у рабоце раённых і абласных педагогічных чытанняў і семінараў, на якіх дзялілася са сваімі калегамі накопленым вопытам педагогічнай працы. Яе творчы ўклад таксама дастойна ацэнены. Яна выдатнік народнай асветы і дэлегат 6-га з'езду настаўнікаў БССР (1978 г.), а ў 1982 годзе ўзнагароджана Ганаровай Граматай

Вярхоўнага Савета БССР. Атрымала багата Ганаровых Грамат ад мясцовых органаў улады.

Прафесія бібліятэкара ў нас сямейная. Бацька працаваў бібліятэкарам амаль сорак гадоў. Маці таксама працоўную дзейнасць пачала бібліятэкарам у Хоцімску. А праз восем гадоў стала настаўніцай, у 1960 годзе завочна скончыла Магілёўскі педагагічны інстытут. З лёсавызначальнай сустрэчы на семінары ў раённай бібліятэцы пачало свой адлік узаемае каханне двух адукаваных, творчых, інтэлігентных людзей. Прадаўжальнікам сямейнай прафесіі стала дачка Таццяна. Яна таксама ўсю сваю працоўную дзейнасць пасвяціла сціплай, бескарыслівай, на жаль не высокааплочываемай, але высокароднай і высокадухоўнай працы бібліятэкара-асветніка.

Высокія духоўныя чалавечыя якасці, уласцівыя бібліятэкару і настаўніку, атрымалі ў спадчыну ўнукі і праўнукі. Часта гучаць у бацькоўскім доме словы любові да роднага краю. У выніку ў сям’і нарадзілася песня «Милое моё Тростіно». Словы і мелодыя песні лучаць светлыя промні любові да бацькоўскай хаты, да роднага кутка і людзей, якія жывуць на малай радзіме. З вялікай павагай ставяцца аднавяскоўцы да Міхася Аляксеевіча і Галіны Паўлаўны, бо аддавая свае веды і ўменне ўсім, хто цэніць адукаванасць і духоўнасць, яны самі імкнуліся ўдасканалвацца. Цяга да ведаў, любоў да кнігі і роднага краю іх аб’яднала назаўжды. І гэтую непагасную любоў яны разам пранеслі праз усё жыццё. Для людзей хоцімскага краю яны з’яўляюцца сапраўднымі падзвіжнікамі і асветнікамі. Разам з хлебам яны сеялі светлае, разумнае, добрае, вечнае для ўсіх, хто іх акружаў. Багата хто называе Міхася Аляксеевіча і Галіну Паўлаўну сваімі духоўнымі настаўнікамі. Яны вучылі і вучаць сёння шчасліва і сумленна жыць, шмат працаваць, шчыра і самааддана любіць сваю Айчыну, па-сапраўднаму цаніць чалавечыя пачуцці, якія ўзвышаюць і ачышчаюць душу чалавека.

Нізкі Вам паклон, нашы любяы падзвіжнікі, асветнікі, настаўнікі і бацькі!

З вялікай павагай і удзячнасцю — Вашы дзеці, унукі, праўнукі.

Ліпень 2013 г.

Трасціно — Чаркасы

ЗВЕСТКІ ПРА РАДАВОД ЛАСОЎСКІХ

Прозвішча *Ласоўскі* даволі распаўсюджанае ў Расіі і Беларусі. Письмовыя звесткі пра Ласоўскіх ёсць у дакументах пачатку XVII стагоддзя.

У нашым родзе было нямала доўгавечнікаў: бацька Іван пражыў 83 гады, дзед Уладзімір — 87, яго жонка, мая бабуля Пелагея — 92, а маці дзеда Уладзіміра, мая прабабуля Аксіння, маці Міхася Ласоўскага, — 101 год. Пра яе мне хочацца расказаць усё, што я даведлася.

Нарадзілася Аксіння Васільеўна ў 1885 годзе ад першага шлюбу Васіля Антонавіча Васькоўскага. Пра маці яе вядома толькі тое, што яна з вёскі Лубянка. Брат майго дзеда Уладзіміра Міхась Ласоўскі, вядомы краязнаўца, у Нацыянальным гістарычным архіве горада Мінска знайшоў архіўныя дакументы, якія датаваны 1864 годам (фонд 2151, адзінка захоўвання 120). У іх ёсць цікавыя звесткі пра сяло Васькаўка Клімавіцкага павета. У адным з аркушаў знойдзе-на пацвярджэнне, што мой прапрапрадзядуля Васькоўскі Антон Міхайлавіч карыстаўся правамі дваранскага паходжання і польскай шляхты.

Замуж выйшла Аксіння Васільеўна за Ласоўскага Аляксея Рыгоравіча, у шлюбе з якім нарадзіла дзесяць дзяцей. «Развязаўся мех не на смех: колькі было — усіх высыпала», — гаварыла потым Аксіння пра сваіх дзяцей. Двое памерлі маленькімі. 14 сакавіка 1909 года нарадзіўся Уладзімір, у 1912 годзе — Пётр, у 1914 — Іван, у 1918 — Рыгор, у 1920 — Алёна, у 1922 — Лідзія, у 1924 — Валянціна і ў 1926 — Міхась.

Жыла вялікая сям'я на хутары Ласоўшчына ў Хоцімскім раёне. Аляксей Рыгоравіч і яго сын Уладзімір былі выдатнымі майстрамі. Аднаго разу іх папрасілі адрамантаваць калгасныя калёсы. Яны ўзялі іх да сябе на хутар, а ўначы іх нехта ўкраў. Як потым стане вядома,

зробіў гэта аўстрыец, які жыў часова ў іхняй мясцовасці. Ад'язджаючы ў 1935 годзе на сваю радзіму, ён прадаў жалезныя восі тых калёс калгасу. Але тады, у 1932 годзе, крадзёж калгаснай маёмасці стаў прычынай арышту Аляксея і Уладзіміра — іх па этапу адправілі ў сталінскія лагеры. Яны трапілі ў розныя месцы. Аляксей Рыгоровіч дадому больш не вярнуўся. Праз паўстагоддзя яго рэабілітуюць пасмяротна. Уладзімір і яго жонка Пелагея, калі даведаліся, што сляды прапаўшых жалезных восей ад калёс знайшліся, кожны паасобку паслалі лісты ў Маскву, якія там сустрэліся — вельмі ўжо рэдкі выпадак — і нехта добры чалавек разабраўся. Уладзіміра ў 1936 годзе выпусцілі на волю. У 1937 годзе ў яго нарадзіўся сын Аляксандр. На жаль, сямейнае шчасце рэзка абарвалася ноччу 15 кастрычніка 1937 года: Уладзіміра зноўку арыштавалі па лжываму даносу аднаго з вяскоўцаў. Дадому вярнуўся толькі ў 1940 годзе.

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, браты Уладзімір, Пётр, Іван і Рыгор ідуць на фронт. Пасля вызвалення Хоцімска ў 1943 годзе на фронт пойдзе і самы маладзейшы з братоў — Міхась Ласоўскі.

Дзядуля Уладзімір у адным з абарончых баёў трапляе ў палон. Спачатку ён знаходзіцца ў лагеры для ваеннапалонных пад Рослаўлем, а потым у Літве. Яго, знясіленага і хворага, уратавала літоўская сям'я. Ён разам з літоўскай сям'ёй сабраўся ісці ў партызаны ды не паспеў. Немцы апярэдзілі: схапілі ўсіх разам і вывезлі ў Германію. Там яны спаўна зведалі, што такое фашысцкі канцлагер.

Калі савецкія войскі вызвалілі вязняў, Уладзімір папрасіўся на фронт, каб адпомсціць праклятым фашыстам.

Пасля вайны жылі, як і ўсе. Уладзімір і Пелагея працавалі ў калгасе: Уладзімір — механікам, Пелагея — звычайнай калгасніцай, паляводам.

Дзеці выраслі і пайшлі ў самастойнае жыццё. Зіна стала партніхай, а Надзея — выкладчыкам матэматыкі. Талент і здольнасці іх маці Пелагеі перадаліся дочкам. Сын Аляксандр стаў юрыстам.

Уладзімір і Пелагея ў 1986 годзе прадалі сваю хату і пераехалі ў Ратамку, пад Мінскам, да ўнучкі Антаніны, а праз пяць гадоў іх забрала да сябе дачка Надзея ў Магілёў, дзе і прайшлі апошнія гады іх жыцця. Першым памёр дзядуля Уладзімір — 19.02.1996 года, а праз год і верная спадарожніца яго жыцця. Выконваючы іх волю, абодвух пахавалі ў Ратамцы, побач з магілай маці дзядулі Уладзіміра — Ласоўскай Аксінні Васільеўны — маёй прабабкі.

Да вайны, акрамя Уладзіміра, які жаніўся на Пелагеі, ажаніліся яшчэ Пётр і Іван. Пётр узяў сабе жонку Зінаіду. У іх нарадзілася трое сыноў: Уладзімір (памёр у 5-гадовым узросце ў гады вайны), Восіп і Валерый.

Іван закончыў настаўніцкі інстытут, стаў матэматыкам. Быў назначаны дырэктарам школы ў вёсцы Малуноўка Хоцімскага раёна. Жаніўся на Марыі. Іван адыходзіў на вайну, пакідаючы дома цяжарную жонку Марыю. 30 кастрычніка 1941 года ў яго нарадзілася дачка Ніна, якая так і не ўбачыла ніколі ў жыцці свайго бацькі. Ён загінуў 21 снежня 1944 года ў Венгрыі. Пахаваны Іван у горадзе Дзеп'еш на шпітальным могілніку ў паўночна-ўсходняй частцы горада. Крыху раней, 12 кастрычніка 1943 года, пры вызваленні Беларусі на сваёй магілёўскай зямле загінуў Пётр. Ён пахаваны ў вёсцы Чырвоная Слабодка Слаўгарадскага раёна.

На Рыгора прынеслі павестку — прапаў без вестак. Унук Уладзіміра Ласоўскага Пётр Зарэцкі у адным са спісаў загінуўшых воінаў знайшоў імя Ласоўскага Рыгора Аляксеевіча, загінуўшага ў лютым 1943 года. Але гэтыя даныя трэба яшчэ праверыць і ўдакладніць.

Вялікая ахвяра была прынесена сям'ёй Ласоўскіх на алтар Перамогі. Непамернае было гора маці, але трэба было жыць далей.

Яшчэ перад вайной сям'я пераехала ў вёску Трасціно. Далейшае жыццё Акініні Васільеўны было цесна звязана са старэйшым сынам Уладзімірам, які цудам выжыў з вайны жывым. Іх дамы стаялі побач. Сын і нявестка праз усё жыццё пранеслі вельмі спагадлівыя і трапяткія адносіны да маёй прабабулі Акініні.

Дочкі Акініні пайшлі ў самастойнае жыццё. Алена стала настаўніцай пачатковых класаў. Жыла і працавала ў г. п. Юрацішкі Іўеўскага раёна Гродзенскай вобласці. Выгадавала сына Анатоля.

Лідзія працавала бібліятэкарам у Хоцімску, выйшла замуж за работніка ваенкамата маёра Даўгалёва Сямёна. У іх нарадзіліся дзеці: Людміла, Тамара, Святлана. У Людмілы двое сыноў: Павел і Сяргей. У Тамары — сын Вадзім і дачка Акініня, якая ў цяперашні час вучыцца ва ўніверсітэце ў Англіі. У Святланы — дачка Вольга.

Валянціна выбрала прафесію прадаўца. Жыла ў Мінску. У яе таксама трое дзяцей: Валерый, Надзея і Міхаіл.

Самы маладзейшы сын Акініні, Міхась, стаў бібліятэкарам і застаўся ў роднай вёсцы, як і старэйшы брат Уладзімір. Яго

жонка Галіна Паўлаўна — настаўніца беларускай мовы і літаратуры. У іх дзве дачкі: Таццяна і Людміла. Таццяна таксама працавала бібліятэкарам. Цяпер на пенсіі, мае сваю сям’ю і жыве ў Віцебску. У яе ёсць дачка Людміла — студэнтка Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Машэрава. Сястра Таццяны Людміла выйшла за муж і жыве з мужам ва Ўкраіне ў г. Чаркасы. Працуе банкаўскім работнікам. Яе дачкі: Таццяна — эканаміст, Ганна — на дзяржаўнай службе. Ёсць дзве праўнучкі — Анастасія і Соф’я.

Ад Новага Урэнгоя да Лондана і Нью-Йорка разляцеліся па свеце прадстаўнікі сям’і Акініні Васільеўны. На схіле гадоў яе забрала да сябе ў Мінск дачка Валянціна. Там і закончыўся зямны шлях гэтай велічнай жанчыны, Маці-Гераніні. Пахавана мая прабабуля Акініня ў вёсцы Ратамка Мінскага раёна. Там пахавана і яе дачка Лідзія, якая апошнія гады свайго жыцця жыла ў дачкі Людмілы таксама ў Мінску. А сёлета, у маі месяцы, да іх далучылася Валянціна, сястра Міхася Ласоўскага.

2013 г.

Міхась Аляксеевіч Ласоўскі, 2012 г.

Аляксей Рыгравіч і Аксіння Васільеўна Ласоўскія

Група ўдзельнікаў семінара культасветработнікаў
Хоцімскага раёна, 1953 г.

Міхась Ласоўскі ў другім радзе крайні справа

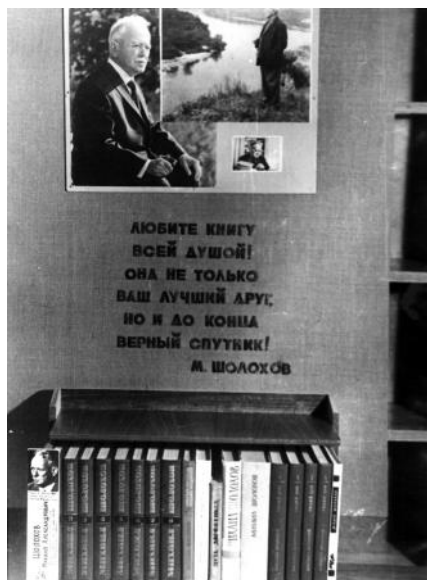
Таццяна Ласоўская, Віктар Арцём'еў, Міхась Ласоўскі і Вольга Еўдачэнка афармляюць стэнд пра Вялікую Айчынную вайну, 1976 г.

Кніжная паліца твораў беларускіх пісьменнікаў, 1976 г.

Паэт Аркадзь Куляшоў (справа) і Міхась Ласоўскі ў Грасцінскай сельскай бібліятэцы, 1972 г.

Полка з кнігамі Міхаіла Шолахава,
1976 г.

Падвядзенне вынікаў вытворчай практыкі студэнтак-бібліятэкараў
у Трасцінскай бібліятэцы, 1976 г.

Галіна Паўлаўна Ласоўская

Міхась Ласоўскі з жонкай Галінай Паўлаўнай

Брацкая магіла паўшых воінаў у вёсцы Трасціно.
Ускладанне кветак, 1976 г.

Міхась Ласоўскі ля валуна, па якім ступалі ў хату знакамітыя
беларускія пісьменнікі, 2012 г.

М. А. і Г. П. Ласоўскія з унучкамі і
праўнучкамі, 2011 г.

Сям'я Ласоўскіх, 2013 г.

Тавараны таварыш
Ласоўскі!

У сувязі з 50-годдзем з дня

заснавання Прысвінскай сельскай бібліятэкі,
якая за гады Ваўчай самаадукацыйнай працы
стала адной з лепшых бібліятэк
рэспублікі, віншую Вас з годарэччэ
працовак і поспехаў.

Надзю Вам, дырактар Міхалі Аляксевіч,
мошняго здароўя і новых выдатных поспехаў
у працы на тэме парознай асветы.

29.1.1999. Вац. Аляксей Запхыкі
Мінск.

В. Арцём'еў і М. Ласоўскі ў Магілёве, 2005 г.

ЗМЕСТ

Усё ягонае жыццё — падзвіжніцтва (<i>В. Арцём'еў</i>)	3
<i>В. Карамазуў</i>	
Пахлі някошаныя лугі	13
<i>А. Пысін</i>	
Дзень добры, аднапалчанін!	22
<i>В. Арцём'еў</i>	
Аб роднай вёсцы і яе людзях.	28
З першай крынічкі	36
Міхасю Ласоўскаму на юбілей сямёрак.	40
<i>М.. Ласоўскі</i>	
Аб сабе і кнізе, аб чытачах і краязнаўстве, аб пісьменніках і іх творах (<i>Урыўкі з публікацый</i>)	
Кніга Якуба Коласа мяне ўратавала	41
Аб тэхнікуме і прафесіі бібліятэкара.	42
Талент генія бессмяротны	43
Цвёрдая падтрымка герояў кніг Шамякіна.	44
Аркадзь Гайдар у маім жыцці	46
Незабыўная сустрэча з Аркадзем Куляшовым.	48
Кнігі Шолахава — добрыя спадарожнікі	49
У Маскоўскай бібліятэцы	51
Кнігі Івана Чыгрынава для мяне як бальзам.	52
Слова да работнікаў абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна	54
<i>Я. Рэзнікаў</i>	
Летапісец з Трасціно	55
<i>С. Баброва</i>	
Залатыя вы нашы!	58

<i>Г. Анішчанка-Тулупава</i> Дзякуй вам за ўсё-усё і за маленства таксама!	60
<i>Л. Ласоўская</i> Прафесія бібліятэкараў у нас сямейная	61
<i>Т. Сітнік</i> Звесткі пра радавод Ласоўскіх	65

Навукова-папулярнае выданне

Краязнаўца-падзвіжнік Міхась Ласоўскі

Складальнік

Арцём'еў Віктар Іванавіч

Адказы за выпуск *І. У. Заікіна*

Падпісана ў друк 05.08.2013. Фармат 60x84/16. Папера 80 г/м². Ксеракапіраванне.

Ум. друк. арк. 4,65. Ул.-друк. арк. 4,79.

Тыраж 99 ас. Заказ 906.

ПУП «АмелияПринт». ЛІ № 02330/0552960 ад 13.07.2010.

Вул. Яцына, 5, к. 77, 212030 Магілёў.

Тэл. (0222) 25-87-16; e-mail: ameliaprint@mail.ru

Надрукавана ў ТАА «ПФ «Інтермікро».

ЛП № 02330/0494188 ад 30.04.2009.

Вул. Яцына, 5, к. 78, 212030 Магілёў.

Тэл. (0222) 31-19-66; e-mail: intermicromog@mail.ru